

COSINZEANA

CUPRINSUL:

Literatură și literaturism	<i>D. I. Cucu</i>
Pregătirea	<i>Ion Agârbiceanu</i>
Scrisoare	<i>Volbură Poiană-Năsturaș</i>
Dragostea morților	<i>I. Munteanu</i>
Neastâmpăr văratic	<i>Teofil Bugnariu</i>
Foi răzlețe	<i>Vladimir Nicoară</i>
Vechi răboaje	<i>I. Const. Delabaia</i>
Castelul solitar	<i>Sabin G. Truția</i>
Cine?	<i>Const. Crișan</i>
Noul deacon	<i>Hans E. Kinck</i>
Gânduri și oameni	<i>Marcel Romanescu</i>
Târziu	<i>Oli Vola</i>
O răpire	<i>Grazia Deleda</i>
In chestia marilor premii de literatură	<i>Ion Gorun</i>
Cărți și reviste	<i>Manole Ampoianu</i>

Insemnări: Premiile Academiei Române, Un gest frumos, care n'a fost destul de înțeles, Cursurile Universității populare dela Văleni, Vasile Pârvan, Misionarele morale și naționale.

ANUL XI. Nr. 6-7. CLUJ, 31 IULIE 1927.

DIRECTOR: SEBASTIAN BORNEMISA REDACTOR: D. I. CUCU

PREȚUL 20 LEI

„COSINZEANA”

Apare odată pe lună cu colaborarea celor mai de seamă scriitori

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA IN CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ 16

Director: SEBASTIAN BORNEMISA

Redactor: D. I. CUCU

Abonamentul: 200— lei pe an. Pentru instituții și autorități Lei 300—

Anul XI

31 Iulie 1927

Nr. 6—7

Manuscrisele nu se retrimite. Autorii, cari doresc să li se recenzeze volumele, să le trimită în două exemplare. Abonamentele se achită anticipat, cel puțin pe jumătate de an.

Pentru elevii școalelor secundare!

Abonamentul
se plătește anticipat,
==== măcar pe 6 luni ====

Dorind revista „Cosinzeana”
ca să facă accesibilă abonarea ei și de
către elevii școalelor secundare, — le face un
abonament de favoare de 120 de lei pe an

Aceia dintre elevi, care nu au mijloace, ca să
se aboneze individual la revistă, — să
se asocieze câte 2—3 la un loc
și să comande revista pe
un singur nume.

La Administrația noastră
se găsesc de vânzare

COLECȚIILE REVISTEI COSINZEANA

din anii 1922, 1923, 1924, 1925 și 1926, cuprinzând numeroase bucăți literare
poezii și ilustrații. — Prețul unei colecții este 200 de Lei.

Cine însă le comandă pe toate cinci, le primește
cu preț scăzut de 600 de lei numai.

Cel mai frumos cadou literar ce se poate face domnișoarelor sunt colecțiile „Cosinzenii”

COSINZEANA

LITERATURĂ ȘI LITERATURISM

de D. I. CUCU

Vorbiam mai dăunăzi cu un om, căruia i-a fost totdeauna drag să răsfoiască o carte bună, să savureze un vers plin, să mângâie cu mintea o imagine sugestivă.

— Fără îndoială că astăzi se scrie mult mai bine decât acum treizeci de ani, îmi spunea el. Puterea de expresie a limbii și-a lărgit câmpul, înțeleg asta. Dar din tot ce se scrie acum, puțin mă satisface ca atunci.

— Fenomenul mi se pare firesc, i-am răspuns eu. De-a ai crescut în mediul literar de acum treizeci de ani și ai rămas în mentalitatea de atunci. Iată pentru ce cred că nu poți aprecia îndeostul producția literară a vremii și iată de ce cred că ea nu te poate satisface.

— Te înșeli. Perioada formației mele literare începe cu greoaie traduceri din grecește și franțuzește, cu Costache Negruzzi, cu Cezar Boliac, cu Bolintineanu, cu Costache Stamate, cu Kogălniceanu și Alexandri. N'am rămas însă nici la Cezar Boliac, nici la Costache Stamate. Trecut mai apoi prin epoca de criticism, stăpânită de „Junimea” și „Convorbirile Literare”, am purtat cu mine mai departe pe Costache Negruzzi, pe care îl recitesc cu mare plăcere, am remorcat pe Eminescu, care mi-a dat mulți ani, și-mi dă și azi, lectura de intimitate a sufletului meu și am ajuns la 1900, când lua naștere sămănătorismul, cu un spirit critic propriu finii mele curioasă de frumos, pe care nicio prejudecată nu-l stăpânea și nicio școală literară nu-l putea răpune.

Am citit aproape tot ce s'a produs și continui a citi cu încăpăținare. Literatura este pentru mine un fel de bae spirituală, chiar atunci când lectura nu e de cea mai bună calitate. Spiritul meu se complace în a se verifica în sensuri diferite și satisfacția lui este egală când admiră și când detestă. De altcum procesul acesta este propriu tuturor cititorilor de literatură. În orice cititor sălăsluiește și se manifestă un critic mai mult s'au mai puțin format. Criticul din mine are superioritatea bagajului literar, multiplu și variat, de care dispune și, dacă o specifică oroare grafică nu m'ar fi îndepărtat sistematic de masa de lucru, azi aș fi putut fi un critic universalmente recunoscut.

Dar, îți repet, literatura nu mi-a plăcut decât pentru a vindeca o cronică lene fizică, și n'am citit niciodată altfel decât așezat comod într' un fotoliu adânc, decât confundat în pernele moi ale unui divan bătrânesc, sau umplând nopți lungi de insomnie. Și nu regret

că am fost astfel. Critic, în înțelesul public al cuvântului, aș fi ajuns, pentru a-mi statornici o originalitate cu autoritate, să cad, în păcatul unei teorii critice proprii, care m'ar fi împiedecat, cel puțin formal, să gust frumosul de oriunde ar veni și în orice chip s'ar înfățișa. Ori eu cred că opera de atât în literatură, ca și în celelalte arte, nu se poate drămui ca la farmacie, după anumite rețete sacrosanctificate prin uz, ci se impune dela sine prin însușiri, cari nu se pot codifica, pentru că frumosul se simte, nu se judecă, frumosul se admiră în totalitatea lui unitară și nu se poate diseca, pentru analiză, în părțile lui componente, ca orice concert.

Vezi acum cât de mult greșiai socotindu-mă robul unei anume mentalități literare? Revin la ceea ce-ți spuneam. Se scrie mai bine azi. Gândirea și-a găsit tipare variate și multiple în limbă și se exprimă mult mai bogat decât altădată. Dar în afară de opera lui Rebreanu, așa colțuroasă cum este, și cu deosebire „Pădurea spânzuraților”, nimic nu mă mulțumește deplin. Citesc uneori cu plăcere pe Minulescu și mă delectez cu Arghezi. Citesc și pe alții mai noi și nu pot spune că îmi displac. Odihnă desăvârșită nu găsesc însă decât tot la vechii mei prieteni, la Costache Negruzzi, a cărui „Alexandru Lăpușneanu” este fără cusur, la Eminescu, la Slavici cu turburătoarea lui „Moara cu Noroc”, la Coșbuc, la Sadoveanu, la Iosif, la poeziile lui Duiliu Zamfirescu, la Brătescu-Voinești, la cari admirația mea se regăsește întreagă, oridecâteori mă reîntorc. A, uitam pe minunatul Creangă, pe care îl recitesc cu interesul viu al unui copil și pe vigurosul Filimon, care n'a scris deloc frumos ca astăzi.

Imi dau bine seama că tot ceea ce alcătuiește bagajul admirației mele literare este cules spic cu spic, lamură a unui aproape un veac de producție literară și este absurd să pretind unui deceniu să-mi dea mai mult decât mi-a dat: pe Rebreanu. Dar nu este mai puțin adevărat că ceea ce mă nemulțumește azi este curentul, care ne îndepărtează de literatura cea adevărată, produs al vieții prin sintetizarea nesilită a caracteristicului și a eternului.

Se face astăzi o literatură de formule, care concurează experiența de laborator și care poate fi orice, dar nu este artă. De când literatura a devenit „o

știință”, demonstrația a luat locul frumosului. În locul literatului sănătos și firesc, a apărut dascălul mărginit, profesorul pedant, belferul totdeauna absurd, care expune fără să atragă, care enunță fără să convingă. Ori, te întreb eu pe dta, literatură este aceasta? Literatură, restrângând noțiunea la beletristică, e în dibuirile filosofice ale lui Lucian Blaga, zeul poeziei dv. de astăzi, sau în exercițiile de compoziție în proză ale lui Emanoil Bucuța? Versificația cabalistică a lui Blaga a făcut totuși școală, iar proza de mozaic neșlifuit a lui Bucuța are discipoli. În aproape tot ceea ce apare nou dai mereu de aceeași preocupare demonstrativă, în detrimentul artei, de aceeași robie unor forme inedite, cari, exagerate, nu corespund unui cuprins nou de gândire și simțire.

Desigur că în toate acestea nu e nimic din ceea ce se înțelege curent prin literatură. Literaturism da. Din elemente literare, talente rătăcite și șarlatani ai scrisului încearcă să impună o literatură nouă. Dar se înșală pe ei numai. Arta nu se impune cu formule și nu se întruchipează din cioburi de opere disperate. Și de aceea nu se citește astăzi, iar dv. vă plângeți de cititori, neînțelegând că ceea ce numiți „criza cărții” își are originea tocmai în greșiala celor ce au căzut în literaturism, crezând că fac literatură.

Despre aceasta, despre literatură și literaturism, cât și despre consecințele literaturismului în viața noastră literară vom mai vorbi într'un număr viitor, bine înțeles, dacă vei voi să mă ascuți cu aceeași bună voință, ca și acum.

PREGĂTIREA

de I. AGĂRBICEANU

Dela întrirea în Paresemi preotul cel tânăr, pus abea de-o jumătate de an să păstorească Alunișul, — sat reslăfit de lume, ascuns în căldarea dintre trei dealuri sterpe — împlântă, cu fiecare Duminecă, ghimpți noi în inima mătușei Stana.

Părintele cel tânăr, aprins de râvnă pentru mântuirea sufletelor, ținea cazanii despre spovedirea cea bună, singura curățitoare de păcate. Incredințat că foarte puțini din credincioșii lui au putut face o astfel de spovedanie în viață, îl îndemna să se pregătească, în paresemile acestea, pentru o mărturisire generală, pe toată viața. Le arăta cum pot să-și aducă aminte de păcatăle vechi, le aducea pilde pomenind rele de cari, de bună seama, nu le-au amintit preoții de până acum: gânduri, vorbe, fapte. Le dovedea că, în tinerețe mai ales, omul ascunde multe lucruri sub patrafir, fie din neștiință, fie din graba popii, fie că se rușinează; aducea pilde de păcatele care au putut fi uitate, pe cari le poartă și acum pe suflet, fiind în primejdia să moară cu ele, neierțați, neimpăcați cu Dumnezeu, și să ajungă, astfel, talpa iadului.

Și cum propovedaniile lui porneau dintr'un suflet convins, cuvântul lui răscolea adânc, uimea, înfrica, înduioșa, și mulți ochi priveau în pământ sau pe furis, la vecin.

Mătușa Stana îl asculta înfricoșată, și după liturghie, acasă cu bătrânul ei, la măsuța scundă, abea îmbuca odată și punând lingura pe masă, spunea, privind cu teamă la moșneag:

— Iacă! Iar' mă înăduș! Părintele are dreptate, par'că citește în sufletul omului. Talpa iadului o să ajungem, Mitre, de nu vom face cum ne spune Sfinția sa.

Bătrânul, cu ochii împăinjeniți, sorbea mai departe și, din când în când, cu mișcări domoale, își dădea la o parte, de pe ochi, o șuviță de păr alb colie.

— Tu nu te gândești la cazanie. Tu mânânci liniștit — zicea într'un târziu mătușa, neslăbindu-l din ochi pe moșneag.

— Ba mă gândesc, se auzia un glas gros de-asupra farfuriei.

— Dacă te gândești, cum mai poți mânca?

Moșneagul mormăia în lingura ce se ascundea sub mustățele stufoase, albe.

— Da, știu eu cum te gândești! Tie propovedania îți intră pe-o ureche și-ți iasă pe cealaltă. Și nu-ți dai seama că suntem oameni cu un picior în groapă.

— Și ce-ai vrea să fac? Să nu mai am fihnă de-o mbucătură, cum nu ai tu? Eu sunt om cu scaun la cap, tu femeie! N'or fi toate cu lapte câte le spune și popa ăsta tânăr.

Mătușa Stana se crucea, se înfricoșa iar.

— Vezi! Știam eu că nu-ți pasă!

— Ba-mi pasă, că om fiind, nu voi fi fără păcate. Dar am mai avut preoți și nici unul nu s'a arătat așa de grozav ca finerelul ăsta de acum.

— Mitre, Mitre! Cum poți vorbi așa de-o față sfințită! Tinerel este, dar are mare învățătură și dor proaspăt. Nu-l vezi că citește în suflete ca 'ntro carte?

Moșneagul, își șterse mustățile cu dosul palmei, se răzima cu spatele de perete, își scotea tutunul și după ce-și aprindea o țigară noduroasă, zicea:

— Să fie dumnealui sănătos! Nu-i vreau nici un rău. Dar mi se pare mie că un popă bătrân, cum era părintele Costan, tot știe mai bine ce-i cu sufletul omului și ce-i în lumea cealaltă. Răposatul, cât ce-ți pune patrafirul pe cap, știa ce-i cu tine. Până numărai zece, te și deslega și-ți turna canonul. Scotelai banul ruginit din șerpar, îl puneai în mână și plecai, cu sufletul ușurat, după trabă. Nu-ți stătea plugul în brazdă, cu ceasurile, ca acum. Azi oamenii așteaptă ca pe spini în ușa bisericii, până să le vină

rândul. Părintele cel finăr are lipsă de un ceas, și mai mult, până să vadă ce-i în sufletul omului. Râvnă este, n'am ce zice, dar oamenii sunt ne-mulțumiți.

Mătușa Stana își clătina a jale capul, se uita cu milă și teamă la moșneag, și răspundea oftând:

— Simțeam eu că tu nu te alegi cu mult din cazaniile părintelui. Imi spunea inima, vedeam din purtarea și din vorbele tale. De-aceea, iată, mi-am pus în gând să-ți ajut eu la pregătirea de care ne tot vorbește părintele. Văd că tu n'ai înțeles nici te-meiu propovedaniilor sale. Lauzi pe părintele Costan. Dumnezeu să-l ierte, a fost un om de omenie. Da' cum te spovedea? Ahea înghenunchiai, ahea începeai să spui, și-ți zicea: „Lasă, lasă!” Știu eu! Muerile cu gura păcătuiesc! Și se grăbea să-ți dea canonul. Apoi bine, Mitre, spovedania era asta? Când avea părintele Costan vreme să te întrebe ce-ai făcut în copilărie, ce-ai greșit în finerețe? Te-a înțrebat vr'odată dacă ți-ai spus la spovedirile trecute toate păcatele? Dacă nu te-ai rușinat să mărturisești vr'unul? Te-a luat vr'odată să te descoase de când ai fost de șapte ani, de când ai ajuns la anii priceperii?

Mătușa Stana vorbea înfierbântată, cu frânturi din cazaniile preotului celui finăr. Moșneagul o asculte zâmbind ușor, fumuriu, cu ochii albaștri în-păinjeniți.

— Copilării! — zicea el.

— Așa? Iți par copilării?

— D'apoi cum! Să-ți aduci aminte de când ai fost de șapte ani! Sunt lucruri, tu femeie și mai de demult de cari îți aduci aminte. Iată, de-o pildă, când a ars la Manoilă, la vecinul, eram numai de patru ani, și-mi aduc aminte ca acum. Țin minte și de când am căzut din mărul cel vărătic, deși, cum îmi spuneau părinții, eram și mai mic. Dar de câte ort ai mințit înaintea părinților, de câteori i-ai năcăjit, cine să-și mai aducă aminte. Părintele e finerel și nu cunoaște sufletul omului. Sufletul închide unele lucruri ca într'un mormânt, unde putrezesc și nu se mai alege nimic de ele. Pe altele le adună cum a-duni hainele într'o ladă. E destul să o deschizi ca să le vezi pe toate și să le cunoști. Dar cine-mi spune mie că păcatele copilăriei sunt în ladă? Eu, drept să-ți spun, nu am mai dat cu ochii de ele nici odată. Nu știu să fi avut păcate în copilărie. De altfel ce păcate poate face omul la vrâsta asta?

Bătrâna își clătina capul a pagubă și zicea cu un glas îndurerat:

— Nu-ți dai silința să-ți aduci aminte, asta e! Socotești îndemnurile părintelui copilării! Ai vreme destulă să te gândești, să-ți aduci aminte. Eu cum mi-am adus aminte c'am luat toate ouele, douăsprezece, din cuiabarul dela noi din șură unde oua găina vecinii? Și nu puteam fi mai mare de cinci ani.

— O mai fi păcat și-atâta lucru! Zâmbea moșneagul.

— Apoi vezi, dacă socotești așa, n'o să-ți descoperi nici-o greșală toată viața, — răspundea mătușa oțărâtă.

— Taci, tu femeie, nu vorbi copilării, Eu băețandru, am răsucit gâtul unui cocoș al vecinului, și totdeauna am crezut că bine am făcut. De zece ori pe zi cucuriga, bată-l Precista, de pe strășina gardului și zbura la noi în curte să-l bată pe al nostru. Doamne ce-l scărmana!

— Și n'ai spus niciodată la spovedire?

— Ce era să spun? A făcut mama din el niște tăței!

— Și n'ai să mărturisești nici acum, la spovedirea de pe toată viața?

— Par'că Dumnezeu sfântul nu știe ce-a păfimit cocoșul nostru de răul pintenatului aceluia?

— Dar părintele așteaptă să spui tot.

— Par'că părintele de cocoșul cela nu mai poate! A fost o judecată dreaptă!

Mătușa ofta, clătina din cap, și iar începea:

— Mi-am pus eu în gând să-ți ajut să faci o spovedire bună. Dumnezeu îmi vede inima. Dar pare-mi-se că zdroaba mea va fi zadarnică. După cât văd tu nu vei mărturisi nici alte lucruri de de-mult, păcate grele și mari.

Moșneagul clipi din ochii mici.

— Ce păcate?

Baba îl privi sfredelitor.

— D'apoi, de-o pildă, cei doi berbeci. Ai mărturisit vr'odată popii subt patrafir?

Bătrânul încruntă din sprâncene:

— Ce berbeci, tu femeie?

— Ei, iacă! Nici de asta nu-ți mai aduci a-minfe. Și, pe vremuri, a fost plin satul. Erai junișan, erai de optsprezece ani, când cu alți flăcăi, ați furat doi berbeci din turma mărgineanului.

Fruntea lui moș Mitru se descreți, un zâmbet ușor îi luminează fața.

— A fost un rămășag, tu muere și a fost o răzbunare pe dreptate. Mărgineanul cu târla era om însurat, tânăr încă și nu lăsa în pace fetele dela noi din sat. Da' pe urmă ne-am împăcat și a ospătat și el din carnea berbecilor; ba tot el a plătit și vinul.

Mătușa se uita la el mirată și înfricată. Nici asta nu era păcat? Și, cum de patru săptămâni, de când intrară în Paresemi și preotul cel finăr începu cu propovedaniile, ea își înșirase, în gând și în conștiință, un rând nesfârșit de greșeli și păcate de când era copilă până azi, — greșeli mărunte cari se încurcau și roiau scăpând mereu din rânduiala în care voia să le mărturisească, — se simțea tot mai întăritată de nepăsarea bătrânului. Hotărât lucru, el nu făcuse până acum nici-o mărturisire bună, și avea să ajungă în rândul celor osândiți.

Nu numai Dumineca, după liturghie, ci și în zilele de lucru, îi bătea mereu capul moșneagului să-și aducă aminte, să facă o spovedire bună. Îi pomenea ea relele despre care știa că le săvârșise.

Moș Mitru o asculta cu răbdare, cu ziua de cap. Mătușa pentru a-i da pildă și curaj, îi înșira păcatele și greșelile ei, îi arăta cum și-a adus de ele aminte și cum nu-și poate da seama dacă l-a mărturisit pe toate în trecut ori ba.

— Hotărâra să se spovedească în Vinerea din săptămâna a cincea a postului. Mătușa Stana gema și ofta cu ziua de cap. Moșneagul era tot mai înfrustrat.

Seara, în preziua zilei de spovedit, Noș Mitru, după cină, ridică brațul, în semn că vrea să spună o vorbă. Baba îl văzu îngândurat și rămase nemișcată pe scaun.

— Ascultă, Stano, începu bătrânul cu glasul scăzut. Mâne ne vom înfățișa înaintea Domnului. M'am gândit mult și din vorbele popii și din îndemnurile tale. Tu mi te-ai spovedit ca și popii, nu-i așa?

— Curat așa, Mitre.

— Ei bine, dacă te vei spovedi și popii mâne, cum mi te-ai descoperit mie de patru săptămâni, trebuie să-ți spun că spovedirea ta pe toată viața, nu va avea nici un preț.

Baba se mișcă ușor pe scaun și rămase apoi incremenită.

— Tu n'ai pomenit de-un păcat pe care tu și Dumnezeu îl știi de mult. Știu că nu l-ai spovedit niciodată și că n'ai de gând să-l mărturisești nici acum. Te vei duce subțiraț cu fleacuri, iar răul cel mare îți va rămânea pe suflet.

Mătușa Stana se adună și mai mică, pe scaun.

Vreau să-ți fiu și eu de ajutor. Ascultă dar. Nu eram de-un an căsătorit, când într-o noapte de vară, a eșit cineva tipul din casa noastră, s'a stre-

curat în grădină unde aștepta Ionu Diacului, junișanul din vecini.

Cei doi se mbrățișară, se sărutară, offeră din adânc, când cineva începu să tușască în grădina șurii. O jumătate de an înainte, o jumătate de an mai târziu, cine a trăit cu junghiul la inimă, gata mereu de pază? Cine n'a avut o zi bună? Eu, Stano, moșneagul de acum. Eu te-am păzit de păcat. Ai mărturisit vr'odată cum ai chinuit pe-un om, pe bărbatul tău?

Moșneagul tăcu, nici nu se uită la mătușa, ci privea, cu ochii împăinjenți în zări departe.

Stana se nvineții, nu putu spune o vorbă până târziu.

— Tu ai știut Mitre?

— Am știut, am făcut, am răbdat și te-am păzit. Baba nu cuteza să-l privească.

— Am făcut și am răbdat fiindcă știam că-i o pedeapsă dela Dumnezeu. Eu făgăduisem Anicăi Natului s'o ieau de nevastă. Mi-era dragă, și ea. Tu erai mai bogată și am lăsat-o! Știi ce frai a dus ea cu bărbatul său. Iată, Stano, care-s adevăratele păcate. Aceste, dacă nu le-am mărturisit, trebuie să le spunem acum. Celelalte pe care mi le înșiri tu, de patru săptămâni, sunt copilării. Eu acesta nu l-am spovedit până acum. Mi se părea că-i un lucru ce se ține de jugul vieții mele. Dar acum îmi pare că și Dumnezeu are aici o vorbă de spus. Gândește-te și tu!

DRAGOSTEA MORȚILOR

de ION MUNTEANU

— Biciul e degradător chiar când lovește spaatele asasinului; omul e născut să privească cerul și nu vârful unghiilor dela picioare — astfel începu să se vorbească pe la sfârșitul secolului al optsprezecelea. Se înfiera pedeapsa cu moartea; și sute de voci se ridicau împotriva pedepsei răzbunătoare.

— Da ce vom face cu ucigașii și toți cei cari calcă legile — întrebau mirafi păzitorii vieții și avutului omenesc. — Pedeapsa e doar necesară pentru însași existența omenească.

Și atunci au găsit că necesitatea poate fi împăcată cu umanitatea. În locul pedepsei cu moartea au introdus închisoarea pe viață. Schimbarea nu putea fi însă radicală. Progresul omenesc e mers de melc. Moartea trebuia să rămână tot moarte, doar sub o altă înfățișare.

Inchisoarea pe viață era o moarte îndelungată. Vinovațul era aruncat într-o celulă umedă și rece. Nu vorbea cu nimeni, n'auzea pe nimeni vorbind. Nu vedea pe nimeni, căci plimbarea de un ceas, cel mai prețios favor de peste zi, o făcea într-o sală tot atât de strâmtă, doar nu era acoperită. Hrana i se da pe o ușă de câteva palme. Condamnatul nu vedea pe nimeni în întunericul besnă. Auzea un zgomot mort și-apoi pașii paznicului ce se depărta. În fiecare

ceas, i se deschidea ușa unuia spre a eși la plimbare. Câteva minute numai după ce i s'a deschis putea doar să plece. Se proceda întocmai cum făceau cu animalele sălbatice. I se deschidea ușa și dispărea orice suflet din apropiere.

Sistemul tăcerii, se numea pedeapsa de acest fel. Condamnatul stând zile și ani fără muncă într-o tăcere fără sfârșit, trebuia să se gândească la păcatul săvârșit, să se umilească și să se îndrepte. Cel puțin așa credeau născocitorii cumplicitei pedepse.

* * *

În nordul Germaniei, aproape de Marea Baltică fu zidită pe la începutul secolului al nouăsprezecelea o astfel de închisoare a tăcerii. Era un castel dărăpănat, dar cu ziduri din piatră groasă. Atârnat pe o stâncă de var, avea o sută de chilii de asupra pământului și tot atâtea sub pământ. Erau chilii mici, umede și reci. Ușile groase erau ferecate cu drugi de fier ruginit. Coridoarele erau mici părăiașe infecte. Sala de plimbare, de asupra pământului una singură la marginea din spre vale a castelului, avea pereți înalți de șapte metri, neacoperită, dar prea strâmtă pentru a fi luminată vre-odată de soarele binecuvântat. Condamnatul, după ce i se deschidea ușa

SCRISOARE

(Diaconului Th. Simionov — la întâl-
nire — după 15 ani de despărțire)

Tu ai privit în ochii mei cei îndurerați
Mirat că nici o boabă de lacrimă în ei
Nu s'a ivit în clipa când noi îmbrățișați
Sfărmam în gând trecutul cu anii lui cei grei.
Vezi, dragul meu prieten, acum mă spovedesc:
Aceași ani vremelnici s'au prăbușit în noi —
Vor judeca urmașii cu anii ce sporesc
De-am fost învinși în viață, sau dac'am fost eroi.
In tine 'ntreg trecutul ce crește an cu an
Cu vifore, cu tunet, în luptele purtate,
Mai sus de suferință și-a pus enorm vulcan
Să-i clocotească lava cu valul, ce se zbate;
Pe când în mine-acelaș trecut an după an
Cu vifore, cu tunet în lupta ce-am purtat
Zăgăzuind durerea, grozavul uragan
Prăpastie adâncă în suflet mi-a săpat.
De-aceea în ochi la tine crescură boabe rare
De lacrimi, căci vulcanul din suflet și-a erupt;
In schimb la mine valul de lacrimi mult amare
S'a scurs în fund de suflet, s'a scurs neîntrerupt.

Volbură Poiană Năsturaș

Mănăstirea Varatic 1926.

de fier a închisorii, se grăbea pe coridoarele umede s'ajungă mai repede în sala fericirii cum o numeau ei, spre a schimba pentru ori câte clipe aerul greu al celulei, cu mângăierea aerului libertății și spre a privi acel colț minunat de cer, de câteva palme de-
asupra celor patru pereți.

Această închisoare a făcerii, prea departe de finit locuit de oameni, fu dată în grija unui director bețiv, a unui paznic nebun și patru îngrijitori, patru fiare în chip de om. La început condamnații erau lăsați în fiecare zi un ceas la plimbare, dar mai târziu nu-i scoteau decât la o săptămână odată. Lăsați în grija paznicului nebun, erau uitați de oameni și de Dumnezeu. Când însăfârșit auzeau zgomot surd de chei, inima le bătea cu putere. Când ușa li se deschidea și se deschidea doar pentru un ceas, alergau înnebuniți de bucurie pe coridoarele întunecate până în sala de plimbare. Tipau, pentru a-și auzi glasul și pentru a li se răspunde. Nebunul era însă ascuns într'o deschizătură în perete și nu le răspundea. E-coul era tot atât de vitreg sau îl alungase întunericul să nu le răspundă.

Pentruca robii să se întoarcă singuri în celulă și să nu întâlnească pe nimeni și cel puțin păzitorii, sala de plimbare avea un mecanism diabolic. Într'un ceas se umplea cu apă până la o înălțime de câțiva metri. Nenorocitul care nu voia să se înece, trebuia să se grăbească în celulă. Nu putea rămâne nici pe coridor, căci sala de plimbare era de-asupra celulelor și coridorului și apa îl umplea și pe acesta pe câteva minute.

Construcția nu era lipsită de tehnică. Din ce-lulă, condamnatul cobora pe trei trepți în coridorul,

care ducea într'o celulă de-asupra pământului. De aici coridorul conducea de-asupra sălii de plimbare, în care trebuiau să se coboare pe șapte trepți. Când apa se ridica până la gura coridorului, se revărsa ca un șuvoi pe coridor la vale și curgea astfel vre-o cinci minute la o înălțime de un metru. În celule nu putea s'ajungă apă căci erau mai sus de coridor. Robul pentru a nu fi târât de apă în hasnaua mur-dară, trebuia să se retragă în grabă în celulă, când apa era aproape de gura coridorului.

Prin acest mecanism diavolesc pe care îl puneau în mișcare unul dintre îngrijitori, condamnații nu întâlneau niciodată paznicii și nu-i auzeau niciodată vorbind.

Hrana li se aducea odată pe zi. Pâine și apă. Nebunul abia târându-se prin coridorul întotdeauna umed, le scăpa coșul cu pâine și atunci nu se mai reînforcea să le aducă alta. Rămâneau zile întregi flămân-zi, până când o moarte dureroasă le închidea ochii.

Când coșul întins în celulă nu mai era apucat cu lăcomie, când nebunul nu mai auzea țipetul straniu al locuitorului celulei, înțelegea că are un nou mort și se bucura. Se ducea aproape de fereastra celulei și țipa cu glas pițigăiat printre zăbrelele de fier: „Cu unul mai puțin. Când va fi cel din urmă voi pleca și eu în cerul fericit.” Nebunul își vedea sfârșitul odată cu moartea celui din urmă. Viața îl chinuia și el dorea să moară.

* * *

În această închisoare a morții fu aruncat și Hold, temutul pirat al Nordului. Ultimul cuvânt omenesc îl auzi de pe buzele nebunului. Era blestemul neferi-citului smintit.

Hold se prăvăli buimac într'un colț de celulă. Afinse cu fața pământul umed și fresări scârbit. Simțea un miros greu de glod, neatins vre-odată de soare. Se ridică îngrozit în picioare, scuturându-se ca cuprins de friguri. Celula îl înspăimânta. El, ne-înfricatul bandit, se cutremură de spaimă, căci celula îl supuse din prima clipă. Aerul rece și umed, îl cutremură când abia înfrase, iar el credea să lupte luni de zile cu oroarea întunericului.

Pământul umed, ca o caracatiță cu milioane de guri, începu să-i sugă măduva puterii. Erau niște ace de ghiață, pe cari pământul i le scotea din trup, cu bucăți de carne deodată. Era o pompă rece, care supă cu fiecare clipă viața. Nu înfrase de un ceas și întunericul îl stăpânise. Era plin de viață cu câteva clipe înainte și acum simțea cum golul și făcerea îi apasă pieptul cu greutate de plumb.

Focul mistue și ucide; întunericul și tăcerea are aceleași arme ale morții. Întunericul e ca și un sâmbure de foc, care crește distrugând. Hold simți acelaș chin, pe care l'au simțit cei aruncați pe rug și arși. Întunericul, e asemenea hainei lui Nessus. Distruge viața, o mistue, doar se distruge mai încet și mai îndelungat. Focul distruge dintr'odată. Întunericul umed ucide fiecare fibră din viață. După cum un nebun îndrăgostit de cântecul lui, rupe și cântă până ce a

rupt și cea din urmă coardă dela vioară, tot astfel întunericul, sfășie fiecare fibră, până când mai există o scântee de viață.

Trei zile Hold nu fu lăsat afară din celulă. Trei zile de întuneric și tăcere, îl încovoie ca pe o umbră.

Inchisoarea din Nordul Germaniei, era adevărată închisoare a întunericului și tăcerii. Acolo unde n'a pătruns vreodată soarele, acolo între păreții umezi și groși, întunericul se îngroașe ca o masă uriașă. Cum sug strigoi sângerii fecioarelor, tot astfel întunericul îi suga viața robului.

Dar era mai îngrozitor decât întunericul chinul tăcerii. Hold obișnuit cu mugetul valurilor înfuriate, era chinuit până la nebunie de tăcerea de moarte. În mijlocul furtunii, când valurile mării deveneau monștrii înspăimântători, Hold se simțea mai puternic, mai de neînfrânt. Urletul mării în loc să-l înspăimânte îi trecea cuvinte de nepăsare. Glasul lui puternic în trecea mugetul valurilor. Înțepenit pe bord, privea cu nepăsare cum șuvoiul de apă trecea peste corabie.

Tăcerea era însă nimicirea. Tăcerea nu cunoaște împotrivire. Tăcerea e moarte, iar moartea nu cunoaște luptă și îndârjire. Tăcerea nu amenință, nu blestemă. Inzadar s'ar ridica spre cer brațe amenințătoare. Urletul mării poate fi întrecut de glasul puternic de om. Tăcerea sugrumă vocea. Nu mai sunt două puteri față în față, Dumnezeu și omul. Viermele poate încerca să i se împotrivescă călcâiului care-l distruge. Viespele cearcă să străpungă cu acul piatra care-l ucide. Omul se apără de trăsnet, trece prin foc și fuge dinaintea potopului. Dar lupta e zădărnica împotriva tăcerii. Tăcerea nu cunoaște revoltă. În moarte nu sunt stăpâni și robi, cari ar putea să încerce nesupunere.

Și timpul sta pe loc. Era o noapte veșnică, noapte fără culoare, o pânză neagră fără podoabe, desfășurându-se pentru cei vii și stând în loc pentru rob.

Când Hold fu lăsat în sala de plimbare, țipă de bucurie. Își umplu pieptul cu aer și răcni odată puternic, cum răcnea odată când da porunci, tovarășilor săi. Chiofi de bucurie auzindu-se doar pe el. Simți că trăește când putu să tulbure tăcerea. I se păru că a înfrânt moartea, că a alungat vedeniile tristeții. Văzu colțul albastru de cer și i se păru că vede libertatea.

Hold era lăsat tot mai rar să ese în sala de plimbare. Murdăria corpului său i-o scotea pe feastră nebunul. Hrana i-o aduceau rar și puțină. Voiau poate să-l omoare spre a face loc altuia.

În epoca noastră, când pedeapsa s'a schimbat cel puțin în mijloace, e greu să ne închipuim grozăvenia pedepsei de atunci. Robii lăsați la bunul plac al paznicilor, erau chinuți sau uciși, după cum sufletul acestora era mai plin de întuneric.

* * *

Luni de zile a petrecut Hold în patul tăcerii și a morții. Mentea i se obosise de golul lenevici. Cerca să cugete și nu putea. Se gândea la ceva și pierdea

șirul cugetării. Mentea omenească are lipsă de noi întâmplări ca să poată fi. Dupăcum un fluviu, a cărui izvor seacă, piere în neființă, tot astfel cugetarea, găsindu-se numai cu sineși, se întunecă. Minții îi trebuie vedenii în loc de cuvinte. Cugetarea e clădită pe existență, pe mișcare. Tăcerea dă rădăcină temelia cugetării. În tăcere, mintea e nebunie fără frâu. Cugetătorul singur, care n'aude pe nimeni, nu vede nimic, s'aseamănă înofătorului care pleacă în mijlocul mării. Va merge în tot kilometri, va înfrânge mânia valurilor. Și totuși odată va cădea obosit, mâinile se vor îndârji să mai miște, până când înțepenite se vor uni spre rugăciunea morții.

Cugetarea trebuie hrănită. Minții îi trebuie hrană, după cum îi trebuie hrană stomacului. Cugetarea hrânindu-se numai cu ea, își distruge existența.

Hold își vorbea sieși și își răspundea el însuși. Simțea o oboseală chinuitoare ne auzind alte cuvinte decât pe ale sale. Vorbindu-și singur, își părea un fluviu care curge fără rost, fără să găsească vreodată hotar. Râul se rostogolește în valuri repezi spre a ajunge odată în ocean. Dar când nu va întâlni acest liman? Hold era asemenea acestor valuri, cari curgeau fără țintă. Mentea lui negăsind altă hrană decât amintirea se reînforța în el însuși, devenise vârtej, fără început și fără sfârșit.

Hold ar fi vrut să audă un singur sgomot, o singură cugetare streină. Sufletul omenească e sărac din cale afară. Oricâte comori am crede că ascunde, îl vom seca în câteva clipe. Hold căutând în amintirile lui, nu putu să petreacă decât câteva ceasuri. El nu era meșterul iscusit, care să-și clădească existența din cugetare. Ideile lui sărace, se puteau împleti în forme atât de puține, încât îl scârbeau îndată de el însuși. Dar oricât de bogat ar fi sufletul omenească, formele de existență, pe cari și le-ar clădi din cugetare, sunt limitate. Sunt numai pentru zile și nu pentru ani. Visarea e asemenea somnului, te odihnește după brutalitatea realității. Dar somnul veșnic? E moartea și e mai grozav decât moartea. E o pieire în chinuri, e o distrugere dureroasă.

Hold își retrăi de sute de ori viața. Trăi sute de alte vieți dorite și apoi simți că orice gândire îl scârbește. I se părea că e un hoit și s'a hrănit numai cu această carne scârboasă. Ar fi vrut să audă o singură voce streină. Ar fi vrut să-i audă râsul nebunului, amenințările lui. Ar fi vrut să vadă moartea, dar să vadă și s'audă.

Era obosit de el însuși. Ii părea așa de obosit, că nimic nu l'ar fi putut opri să-și închidă ochii. Cerca într'adevăr să îi închidă, dar nu schimba nimic din noaptea vieții sale. Se simțea tras de niște mâini uriașe și nevăzute spre o prăpastie fără împotriviri. Se simțea legat și dat rob unui monstru care-i devora inima. Cădea în neexistență și nu se putea prinde de nimic. Era gol pretutindeni și el cădea în acest gol, iar căderea îl obosise. Ar fi vrut să se oprească numai pentru o clipă această cădere, pentru ca să se odihnească, dar n'avea unde să găsească razim spre a se opri.

Intr'un moment când moartea era atât de aproape, Hold auzi un țipet. Era țipetul vieții care se stingea sau a morții biruitoare. Pentru Hold era trezirea din amorțală. Se hotărî să scape. Se hotărî să lupte cu imposibilul. Culese câteva pietrii mici din sala de plimbare și începu să sepe zidul. Credea că săpând zidul va ajunge la mare, care-i va fi mântuirea. El nu știa nenorocitul că celula stă adânc sub apa mării și că chiar reușind să spargă zidul, șuvoiul apei ar pătrunde în închisoare și l'ar ucide.

Hold începu să sape din zi până în noapte. Putea să muncească fără cea mai mică teamă că va fi auzit. Cine să-l caute când numai nebunul mai venea din când în când să-l cerceteze printre zăbrelele de fier.

Cât timp a putut oare să lucreze Hold? Clipele luptii nu se numără. A venit însă o zi, când Hold a simțit sub ghiarele sale golul. Desprinsese o piatră uriașă, o auzi rostogolindu-se cu sgomot la pământ, simți că nu mai întâlnește nici o rezistență și se rostogoli de bucurie la pământ.

* * *

Când s'a trezit simți pe frunte-i o mână dulce și un glas de femeie îi vorbi: „Zadarnic încerci prie-tine să-ți tai drum spre libertate. Alte ziduri din piatră te înconjoară. Ar trebui să ai o sută de vieți pentru a-ți ajunge scopul. Și apoi n'ai ajunge decât marea, care ar năvăli în celulă să teucidă”.

În secolul al optsprezecelea între un început de civilizație și un trecut de sălbătăcie s'au întâmplat cele mai de neînchipuit lucruri. Femeile erau în aceleași închisori cu bărbații, deși în celule separate. Închisorile erau date numai în grija paznicilor fără ca vreodată un alt cineva să se întrebe de rostul lor.

Hold putu să ducă o viață de ani de zile, cu o femeie într'o celulă acum. Hold putu să iubească și să fie iubit într'o celulă neagră și umedă. Doi morți s'au putut iubi ani întregi, fără ca cineva să vină să le tulbure existența.

Cei doi morți și-au început povestea vieții. Ea era cocotă și ucigașe. Fu aruncată de câteva săptămâni în închisoare pe întreagă viața. Il vesti pe Hold că directorul închisorii s'a schimbat, dar că supra-vegherea va fi tot atât de lipsită de seriozitate. Hrană li se va da din belșug, dar vor eși mai puțin la lumină. Nebunul îi va cerceta zilnic, dar mintea lui nu poate înțelege nimic din câte sunt.

Acum zilele se curgeau, viața se mișca umplându-i de plăcerea schimbării. Își repetau aceleași vorbe, făceau aceiași pași și totuși toate erau nouă cu sborul fiecărei clipe. Erau doi morți fericiți. Chiar dacă tăceau nu se mai simțeau singuri. Tăcerea nu-i mai înspăimânta, pentru că își simțeau respirația caldă, simțeau viața. Se adunau într'un colț și-și șopteau vorbe fără înțeles, care lor le păreau pline de farmec.

Dar într'una din zile nebunul năpusti asupra lor. Trecuse atâta vreme și ei nu mai mureau. Iar nebunul se obișnuise să scoată zilnic cadavre din închisoare. Li găsi lipiți deolaltă și rămase câteva

clipe nemișcat. Nebunia nu putea deslega rostul lucrurilor. I se născu în creier o cugetare ciudată, o fantezie fără frâu, fără hotar și fără înțeles. Crezu că a găsit o sirenă și un fiu de împărat, pe care el va trebui să-i păzească în închisoare o sută de ani, până când cerul se va milostivi să i se deschidă. Râse cu hohot, îndelungat și bucuros. S'apropie de ei și le mângăie părul sbârlit. Râse mulțumit de sineși că și-a găsit un rost.

De atunci nebunul le aducea hrană destulă. Le aducea apă curată să se curețe și-i lăsa mai des în sala de plimbare. Li ocrotea cu grije să nu-i scape și se temea să nu-i vadă murind.

Și această grijă a nebunului a făcut să se nască cel mai monstruos păcat de pe pământ. Din dragostea celor doi morți, s'a născut un copil plâpând ca o umbră. Intr'o celulă umedă și moartă a răsărit o viață, o crimă.

Dar ei îl iubeau. Il alintau și-l încălzeau cu trupul lor. Li vorbeau spre a alunga făcerea, moartea tuturor. Il sărutau și-l îmbrățișau cu o plăcere ne-bună. Au uitat moartea și amenințarea întunerecului și-l dadeau bucuriei fără frâu. Il arătau nebunului, care fără să înțeleagă nimic, le-aducea hrană și haine călduroase.

Și nimeni nu veni să le tulbure liniștea. Cine să coboare în afară de nebun în celulele puturoase. Cine să pătrundă prin coridoarele umede, prin cari apa se revărsa din ceas în ceas din sala de plimbare. Cine să vină să oprească o crimă, care creștea cu fiecare zi, căci trecuseră ani și copilul începu să înțeleagă.

Cea mai fantastică viață a fost dăruită acestui copil. N'a văzut decât celula și sala de plimbare. Nu și-a văzut decât părinții și nebunul. Și auzea vorbind și nu-i înțelegea. Simțea că-l strânge o durere fără nume de gât și nu știa ce să facă s'o potolească.

Copilul n'a văzut decât noaptea și un colț albastru când spălăcit din cer. Cuvintele ce i se spuneau, îl chinuiau căci n'aveau rădăcini în creierul lui să se prindă. Părinții lui i-au văzut multe multe, cunoșteau multe. Dar el n'a văzut nimic și acum aceștia ceia ce știau ei i le spuneau fără ca el să le vadă. Creierul lui care n'avuse altă hrană decât noaptea și făcerea, se sforța să nască din nimic cugetare. Era un chin grozav, era o tortură uriașă pentru biata cugetare să se nască din nimic. Ei îi spuneau povești despre soare și lună. Iar el care nu cunoștea decât noaptea, cerca să rupă din aceasta lună și soare, și nu găsea decât întuneric și-l durea. El era pianul fără clape, în care ei isbeau cu pumn brutal să scoată sunete. Era o inconștiență nebună la acești nefericiți. Voiau să-l desfete în povești și-l ucideau cu ele.

„A fost odată un împărat”, începea mama povestea. El asculta înmărmurit și o întreba: „Ce înseamnă acest împărat și cum era”. Ea îi explica, dar noui cuvinte neînțelese. Era asemenea celui învățător neînțeleșor, care întrebă de copil asupra unui

cuvânt necunoscut, îi explica cu alte cuvinte necunoscute înțelesul.

„De ce trăim și cine a făcut toate câte sunt“; fu prima întrebare ucigătoare a copilului. Era prima întrebare de răsvrătire. Creerul lui era făcut să cuprindă o lume de gânduri și lui nu i se dădea nimic. Cugetarea lui era veșnică flămândă. Neexistența îl durea. Din el smulgeau flori când n'au sădit nimic.

Pentru mica lui existență, ce putea fi de înțeles, în vorbele părinților lui și în chioful nebunului. Ce rost putea avea pentru el existența, când nu trăia viață da om și n'o trăise niciodată. El a fost născut de doi morți, dar a fost născut viu. Ei se stângeau, dar trăiseră înainte. El murise înainte de a se naște. Și cel puțin dacă moartea i-ar fi fost adevărată; căci ei îl trezeau din somnul neștiinții, străpungându-l cu săbii veninoase.

Ce puteau ei să-i răspundă la întrebarea: „de ce trăim“. Au născocit o poveste neroadă, care însă li se părea pe înțeles: „Eram odată fericiți. Trăiam într'o grădină minunată, unde e soare și sunt flori. Depărtarea era imensă și nu plutea nicăiri tăcerea. Dar un blestem ne-a aruncat în aceste celule umezi. Aici totul e trist, când în viața noastră de dinainte totul era vesel. Nu erau ziduri ca aceste. Cerul pe care-l vezi tu cât un ciob de vas, e nesfârșit în libertate“.

Iar tatăl său îi povestea despre mare: „Aici în vasele noastre nu vezi decât un strop din nemărginirea mării. Acolo în libertate nu există hotar, nici sus nici jos. Acolo tăcerea îi sfârmată de râsul bucuriei“.

Și iarăși îi povestea mai departe: „Dacă vom muri, căci există și moarte, vom trece într'o altă lume, care e cea din urmă, e fericită și veșnică. Sufletele noastre se vor urca în cerul nemărginirii“.

Îi vorbeau despre oameni, despre viață, iar el nu-i înțelegea și nu le putea pătrunde cuvintele. Se revolta doară. Î se păreau minciună și nedrepte cele câte i se spuneau. Părinții lui au trăit o viață în lumină. Vor merge într'o altă viață de lumină. Dar el care nu trăește decât în întuneric. Dacă viața care va fi e o minciună, penține să trăiască această viață de întuneric, care e realitate și nu minciună. De ce se promite lumina și e învăluit de întuneric. Azi e trist, dar mâine va fi bine. Cine să creadă în ziua de mâine când e atât de săracă ziua de azi.

Cei doi se refugiau în colțul întunecos al închisorii și nu mai îndrăneau să-și vorbească: Nu mai îndrăneau să s'apropie unul de altul cu îmbrășișări calde, căci ochii aspri ai copilului îi pândeau mereu: „De ce m'ați născut?“

Îi vorbiră despre Dumnezeu, creatorul tuturor lucrurilor. Dar copilul nu credea. Putea el oare să creadă, când lumea lui era de câțiva pași, când totul era trist. Trebuia oare un Dumnezeu să creeze o lume atât de blestată. Trebuia un atotștiutor și un atotputernic să creeze o cutie pentru viermi.

Timpul se scurgea încet pentru el. Cugetarea lui era săracă pentru că nu-l hrănise nici o idee.

Dacă ar fi fost animal, ar fi trăit din porunca instinctului. I se dăduse însă suflet, dar nu i se dăduse lumină destulă spre a-și scâlta sufletul în această fericire. Devenise trist, aproape un mort. Se întreba adesea „de ce“ și plângea neîncetat fără să știe de ce. Dorea lumină, îi lipsea bucuria vieții, îl chinuia golul dilăuntru, golul din jurul lui și nimeni nu venea să-l ajute. Părinții îi păreau doi streini. El nu putea să-i înțeleagă și nu putea să îi iubească când nu i-au dat nimic din fericire.

Și apoi când venea nebunul și-l auzea vorbind, căsca ochi mari și speriați, căci nu putea să-l înțeleagă. „Cine-i acest om; de ce vorbește pe neînțeles“. Punea întrebarea fără s'aștepte răspuns, căci cei cari îi răspundeau vorbeau tot atât de neînțeles.

Dar când eșea în sala de plimbare și zărea colțul mic de cer, dorul îl cuprindea și mai tare și mai de neînvinș.

Mecanismul sălii de plimbare se stricase de mult. Copilul putea să stea ceasuri întregi să privească colțul de cer. Apa nu mai amenința să-l înec pe robul întârziat.

Într'una din zile pe când venise cu nebunul în sala de plimbare, un rob uitat să mai fie închis în celulă, veni și el aici. A trebuit să stea de ani de zile aici. Tăcerea îl înebunise și pe el. Veni și s'așeză pe trepti, privind cu nepăsare cerul și copilul se grăbi la el, se bucură că văzu un alt om și începu să-l întrebe repede: „Cine ești și de ce ești aici“. Robul păru uimit că aude voce omenească. Au trecut ani de când n'a mai auzit pe nimeni vorbind. Cuvintele îi gădileau plăcut auzul. Ca un animal satisfăcut începu să rădă idiotește, până când nebunul veni să-l alunge în celulă.

Rămas singur copilul plânse mult. Erau toate atât de mici și totuși atât de neînțelese. Auzea sunete articulate și nu le înțelegea cugetarea. Î se păreau că sunt atâtea în afară de închisoare, dar n'avea mijloace să le cunoască.

Părinții lui îngroziți de marea-i durere, se hotărâră să-l îndemne pe nebun, să-l scoată pe copil în lume. Nebunul însă refuză cu îndârjire. În creeru-i turburat își clădise o altă poveste ciudată. Copilul i se părea mântuirea lui și n'ar fi voit să-l scape din închisoare.

Și astfel s'au scurs zile, luni și ani. Copilul abia creștea. Iar zilele care veneau și treceau nu-i aduceau nici o bucurie. Părea un muncitor nefericit într'o baie de aur. Săpa neîncetat cu daltă isteată, dar nu găsea nici-odată vre-un sâmbure de aur.

Când i se vorbea despre lume și libertate, despre mare și cer, asculta mâhnit, dorea să le vadă odată, îl amenința să i le dea, să-l ducă din această lume a întunericului. Erau așa de puține cele pe cari le cunoștea, atât de mici cele pe cari le văzuse, iar sufletul lui atât de însetat după nemărginire, încât veșnicul dor și veșnica luptă a neputinții îi măcinau creerul și puterea. Cum putea el să înțeleagă cugetarea părinților săi, când n'avea nimic din viața lor trăită. Era jucătorul, căruia i se dădea o singură carte,

DIN „FLORI ALBE”

Neastâmpăr vărațic

Te-am ajuns și nu-mi mai poți fugi
Mică răutate albă, și
Macii alergării, în obraz
Ți s'aprinde mai tare, de năcaz...

Inima îți tremură ca un
Pui ne'ndămănat de lăstun
Când e prins în laț, de picioruș;
Gândul se frământă jucăuș.

A svâcnit sub haină trupul cald...
Sprintenă șopârlă de smarald
Te-ai desprins și-ai lunecat ușor.
— Salturi mici te fură 'n ritmul lor...

Dincolo, e gard de măcieși,
Iar te-ajung și nu mai poți să ieși
Și te strâng de mâini, și te-o durea
Găză uricioasă, găză rea...

TEOFIL BUGNARIU

pe când ceilalți aveau de mai înainte alte cărți ascunse, cu cari se jucau și-l înșelau pe el neștiutorul. El venise într'o lume streină, în care nimeni nu putea nici cel puțin prin semne să-l deslușească.

I se vorbea de moarte, de foc și de pustiu. Tatăl său voia să-i înflăcăreze dorința vorbindu-i despre isprăvile sale vestite. Putea însă vorbi unei pietre. Copilul nu putea să-l înțeleagă când nici o idee nu se prinsese într'adevăr în creierul lui. Iși închipuia totul altcum decât era. Unui orb, înzadar am încerca să-i desemnăm literile pe tablă. Inzadar i-am scrie pe alfa, cercând să-l deosebim pe beta. El va asculta fără să înțeleagă. Nu va putea să distingă dacă i-am scrie de o mie de ori litere deosebite. Tot astfel copilul morții, nu înțelegea nimic din câte i se spuneau, căci nu vedea ce i se spunea, nu putea să pipăie despre ceiace i se povestea.

Avea o memorie uriașă, iar cele câte i se spuneau i se închegau fără formă în minte. Cuvintele i se înfingeau ca niște cuie în creier. Le auzea repetate, le cunoștea, dar nu le pricepea înțelesul. Erau cuvinte de rost învățate, auzite și cunoscute, pe cari le repeta, le interpreta în felul lui, dar nu le înțelegea explicate de alții. Numai cele pe cari le văzuse și le pipăise îi erau într'adevăr înțelese. Ori de câteori i se vorbea de aceste lucruri, ochii îi străluceau de bucurie, se simțea fericit, îi vorbeau doar pe limba lui. Cerul, celula, coridorul, hrana și apa îi erau cuvinte dragi, cuvinte familiare, cugetare înțeleasă. Dar apoi iarăși recădea în tristețea lui tăcută, când părinții se adânceau în amintirea trecutului lor.

„De ce”, era o întrebare care-i revenea zilnic pe buze. Ar fi dorit să înceteze odată, s'adoarmă lung să nu se mai trezească. Ar fi dorit să ia sfârșit acest chaos neînțeles.

„Blestemul v'a aruncat pe voi din lumea fericirii. Eu însă nu vreau să sufăr. De ce să trăiesc aici cu voi, când există o altă lume pentru mine?”

Și într'un târziu sosi și ziua mântuitoare. Prințul scăpă de o moarte sigură din mare și vesel porunci să se elibereze toți robii.

Hold își luă copilul de mână și-l scoase la lumină. Eșiseră pe zidurile închisorii, de unde se vedea nemărginirea mării, cerul curat și albastru iar la sud un lanț de dealuri. Copilul morții, nu văzu nimic în clipa dintâi. Lumina era dureros de albă. Inchise ochii și ascultă mugetul valurilor. Ii deschise într'un târziu și cercă să vadă toate dimprejur. Ca niște ciocane în creier, astfel îl isbeau toate câte erau. El nu simțise decât golul și acum vedea viața, pământul aspru, imens și monstruos. Toate câte erau se înfipăreau uimitor de repede în creierul lui. Veneau într'o goană nebună imagini de soare, de cer, de apă, de întins, de nemărginire să i se infigă în creier, să-i cutropească ființa. Era asemenea unei corăbii, în care apa pătrunde turbată. Vederea îl durea și îl chinuia auzul. Inchidea ochii să oprească convoiul imaginilor, dar apoi dornic din nou să vadă își deschidea ochii mari. Iși astupa urechile să înceteze sgomotul înebunitor al valurilor. Gemeau, mugeau, urlau toate cele din jur. Se clătina nemărginirea, îl înfiora întinsul apei și nemărginirea pustiului. Totul era liniștit pentru alții, pentru el era furtună, deslănțuire, potop și moarte. Pentru el era sfârșitul unei lumi. Marginile îi sfășiau ochii. Arborii i se păreau că s'apropiau așa cum erau mari și încărcăți de frunze și îi desghiocau ochii cu coaja lor tare.

Zidurile groase, pietrele uriașe se rostogoleau în spre el, și-i sfășiau pupilele să i se reverse în suflet, să-l înăbușe.. Oamenii erau mulți, erau asemănători sau așa i se păreau. Nu mai cunoștea pe nimeni, nici părinții, nu-i putea distinge pe nici unul de celalt. Vorbeau toți repede și pe neînțeles, vorbeau puternic, râdeau răutăcios și hohoteau prelung ca un preludiu al morții. Intinsul era nesfârșit, și lui îi era teamă să facă un singur pas înainte. Credea că va pași într'un gol al nemărginirii, că se va rostogoli în veacuri fără țință și fără popas. Marea îi părea adâncă, credea că-i sondează fundul. Aerul îi părea înalt, de neajuns, dar greu și plutind amenințător deasupra lumii. I se părea o boltă plutitoare coborând vertiginos spre a nimici viața și pământul.

El toate acestea le văzu în câteva clipe. Câteva clipe și fu deajuns să-i cutropească sufletul minunea nemărginirii. Simți o durere în inimă, în creier, în încheeturi, în toate fibrele corpului său, și se rostogoli mort la pământ. Nemărginirea ucide tot ce-i născut între hotare strîmte.

Copilul născut din dragostea morților a pierit sărutat de viață. Dar poate l'a așteptat o altă lume, pe care i-au promis'o poveștile părinților, sau poate nemărginirea și veșnicia din cealaltă lume, l'a ucis deasemenea în îmbrățișarea ei brutală și nici o viață n'a avut să trăiască cel născut din moarte.

FOIRĂZLETE

DIN JURNALUL UNUI BECHER

de VLADIMIR NICOARĂ

Afirmăm c'o seninătate de inconștienți că iubim numai o singură dată, și, ori ne frudim ca să învingem iubirile năvalnice și succesive, ori ne lăsăm purtați pe valurile sentimentului, de care voința și judecata sunt înăbușite.

Dacă luptăm împotriva iubirilor, — care, ori ce-am face, se repetă, — numai pentru a proslăvi prima și singura iubire, mințim cu nerușinare și ne sfășiem sufletul și inima pentru a ne potrivi acestei minciuni curente. Dacă, dimpotrivă, ne lăsăm stăpâniți de iubirile ce se succed, — pentru a fi sinceri cu noi înșine, — și nu vrem să ne privăm de aceste dumnezeiești clipe de fericire, cum e firesc și explicabil, riscăm să fim desaprobați de societatea în care minciuna e ridicată la rangul de doctrină, lege și morală.

În viața lor, bărbații și femeile deopotrivă, iubesc de mai multe ori, dar fățărnicia socială îi fac să ascundă aceste iubiri sub masca moralei, dacă sunt becheri, sau sub a castității, dacă s'au înjugat în căsătorie.

Această tăgăduire a iubirilor multiple are un singur scop: să păzească neștirbit prestigiul căsătoriei, care luptă fără succes, împotriva legilor firești.

La om iubirea nu este numai actul brutal al instinctului de conservarea speței, ci intelectualizarea lui. Iubirea este totalitatea afinităților sufletești, potrivirilor de temperament, — sau nepotrivirilor dacă vrei, — lanțul de gingășii premergătoare actului culminant, după care iubirea poate să se aprindă și să dăinuiească multă vreme, — dacă indivizii au aceleași calități sufletești, — sau moare otrăvită de desgust, — dacă s'au adunat „un bou și-o belea” cum zice țăranul în limbajul său plastic.

Dar ori cum am privi lucrurile omul nu iubește numai o singură dată, că nu-i nici trântor în stupul de albine, nici găză inferioară, care moare odată cu săvârșirea actului instinctiv.

Când bărbatul sau femeia fac legământ că „se vor iubi până la moarte” fac o afirmare inconștientă, trag o poliță asupra viitorului necunoscut și se frământă să-i amâne scadența, care vine mai curând de cât se așteptau. Iubirea moare, dar moartea nu vine.

Cum nu sunt însurați, pot afirma fără teamă, că am iubit de mai multe ori și cu aceeași intensitate. Cine n'a făcut ca mine și are o licărire de conștiință, să-mi arunce prima piatră.

De câteva zile mă simt învăluit de-o dragoste nouă. N'am dorit-o, n'am urmărit-o, dar nici nu lupt împotriva ei, pentru că, chiar de n'ar fi împărțită de femeia care a pus stăpânire pe gândurile și dorurile mele, e atât de dulce să iubești o femeie frumoasă și să aștepti clipele gingășilor de dragoste.

20 Septembrie.

Am întâlnit-o în casa unui prieten. I-am mângăiat cu privirea părul mătășos cu reflexe de întuneric, m'am uitat adânc în ochii albaștri ca două bucățele de cer senin și-o poftă nebună mă îndemna să-i respir parfumul brațelor goale și pline. Întâmplarea m'a așezat într'un colț opus și conveniențele m'au silit să spun o sumă de banalități, de care îmi era scârbă.

Ași fi dorit să fiu undeva departe de cercetarea privirilor străine, să-i mângai ușor fruntea și s'o întreb:

— Poți iubi?

Sărbătoarea sufletului meu, în complect dezacord cu discuțiile idioate ce le ascultam mă scufundă într'o făcere nepotrivită cu firea mea veselă și expansivă.

Femeile au o anumită pricepere sentimentală pe care noi bărbații, cerebrali prin definiție, n'o putem sesiza totdeauna. Deși departe de mine și angajată într'o discuție aprinsă, asupra unei artiste de cinematograf, — nu mai țin minte care, — a simțit privirea mea stăruitoare și mi-a adresat o întrebare pe care n'am auzit-o. Cu'n răs cristalin îmi spuse:

— Ce bine-ar fi să putem cefi gândurile!

— Nu cred c'ar fi bine!

— Ar pieri poezia vieții.

— Ești un sentimental?

— Din nefericire.

— Ai dreptate! Sentimentalismul aduce numai nefericire.

La plecare, de frică să nu descopăr taina iubirii mele, nu i-am sărutat mâna, dar am privit-o adânc și cu sete. Privirea ei indiferentă nu mi-a dat nici o nădejde, și totuși simt că nu trebuie să lupt contra acestei iubiri.

28 Septembrie.

La 38 de ani s'ar cuveni să fiu ponderent în acțiunile mele, și spiritul auto-critic să mă ferească de sentimentalismul cam nepotrivit vârstei. Azi am stat mult în fața oglindei, surâzând cu tristețea că laba de găscă s'a imprimat adânc la coada ochilor, încercuți de umbra unei vieți nu tocmai ordonate și prea puțin puritane.

— Naivule, ziceam celui din oglindă, cum îți imaginezi că vei mai putea cuceri o femeie frumoasă? Ții cu tot dinadinsul să devii ridicol?

Dar după amează, întâlnind-o pe stradă, am uitat toată argumentarea din fața oglindei și la un simplu gest m'am apropiat supus, cu aceleași vibrații ale inimei, cum le aveam la 19 ani, când am fost prins în mrejele primei iubiri.

A treia iubire puternică și sinceră, în care nu intră nici calculul egoist, nici exclusive dorinți pătimase îmi paralizează raționamentul și logica! În momentele

de luciditate, — recunosc că acest sentimentalism bolnăvicios este o alterare a judecăței, — pe cari le am, când sunt departe de femeia iubită, văd că alunec mereu pe povârnișul sentimental și rezultatul nu poate fi altul, de cât un șir de suferinți și neplăceri. Și totuși nu pot lupta împotriva acestui pînjenis de senzații delicioase.

Ce idioși sunt cei cari afirmă că iubirea dintăi este mai puternică decât cele ce urmează!

Vreau să-mi trezesc iubirile vechi pentru a reuși să mă smulg din vârtejul sentimental ce m'a prins acum. Vreau să compar sentimentul actual cu iubirile de odinioară, pentru a stabili o gradațiune care să mă îndreptățească a deprecia situația sentimentală de acum. Și totul e zădarnic. Nu-mi amintesc trecutul.

Cei mai frumoși ochi, pe care ași dori să-i acopăr cu sărutări, sunt cei de-acum. Aceiași fiori de bucurie mă prind la vederea ei. Aceeași dorință, — pe care cu greu mi-o stăpânesc, — de a-i mângăia părul mătăsoș și a-mi uita capul culcat pe sânul, ce i l'ași cuprinde gingaș în mâni. Aceleași tăceri mă stăpânesc în fața ei și gândul că poate cândva, într'un timp îndepărtat, va răspunde dragostei mele, mă cutremură de fericire.

Cu niciun preț n'ași putea afirma că iubirea de acum e altfel, — ca intensitate, curățenie, sinceritate și idealism, — decât cele din trecut.

Atunci cum se poate susține că numai odată în viață se iubește cu adevărat?

29 Septembrie.

Am văzut-o în cofetărie și i-am cerut voie să stau la masa ei. O tăcere jenantă s'a așezat între noi. Ea pricepe, ași putea zice știe sigur, că mi-e dragă, dar cea mai ideală femeie are în purtarea ei câteva porniri de cochetărie, în virtutea cărora „îl pune la încercare“ pe adorator.

- Nu spui nimic?
- N'ași vrea să debitez banalități.
- Pari schimbat de câtva timp.
- E adevărat.
- Pentru ce?
- Dacă ți-oiu spune, îmi promiți că n'ai să te superi?
- Ași avea dreptul?
- Nu cred că ai avea dreptul, dar susceptibilitatea feminină este imensă.
- Ori cum ar fi, vreau să știu.
- Imi ești nespuse de dragă!
- Ești îndrăzneț?
- Nu-ți cer nimic. Până acum nu ți-am spus nimic și te iubeam în tăcere. Această iubire, împotriva căreia mă simt desarmat, n'o poți opri. Ai dorit să știi motivul schimbării mele, pe care — dacă ai vrea să fii sinceră, — îl știai mai de mult; și ți-l'am spus fără reticențe. Pentru ce găsești că sunt îndrăzneț? Am făcut vre-o obrăznicie?
- Nu... Dar aceasta declarație neașteptată!...
- Te rog să nu ne ascundem sub vâlul conveniențelor inutile și minciñoase. Dacă ceia ce ți-am

spus, cu totul sincer, te jighește, poți să mi-o spui tot așa de limpede și fățiș.

— Nu sunt supărată, ci numai surprinsă.

— De vorbe, căci faptul în sine îl știai mai de mult.

— Il presupuneam, dar n'aveam certitudinea, pe care n'o am nici acum.

— Certitudinea în dragoste se caută numai când iubirea nu-i reciprocă. De altfel n'am pretenția să-ți cer vre-un răspuns. Imi ești dragă, atât ți-am spus. Nu e nici timpul nici locul să ne disecăm sufletește, operațiune fără nici un rezultat pozitiv. Imi ești dragă; nu mă poți opri să te iubesc, asta e ușor de priceput. Și dacă pentru mine este o mare fericire numai faptul că te privesc și îți stau în apropiere, cred că ar fi un act de cruzime să mă privezi de aceste lucruri cari nu te ating.

30 Septembrie.

De două zile plouă. O ploaie putedă de toamnă, care pătrunde și prin cauciuc. Privesc pe geam la oamenii mohorâți cari se preling grăbiți pe lângă ziduri cu iluzia că-i plouă mai puțin. Birjarii cu pânzele murdare întinse peste coșul trăsorii îndeamnă caii cu zmuncituri de hăț, fără să-i atingă cu biciul, apreciind că aceste biete animale șoldite, scheletice, flămânde și cu picioarele tremurătoare nu merită pe-deapsa biciuirei.

O tristeță care nu se poate cuprinde în cuvinte mi-a învăluit sufletul. Nu numai lacrimile ploii care se înșirue pe geamul aburit și monotonia biroului, contribue la aceasta, ci mai ales imposibilitatea de a o întâlni pe ea. Nu pot cădea în ridicolul primei tinereți și să mă plimb pe sub ferestri ca să-i zăresc umbra proiectată pe perdele. Cât despre nădejdea s'o întâlnesc altfel, pe această vreme cănească, nu poate fi vorba.

Oftatul vântului de toamnă îmi pare prohodul unor speranțe embrionare pe cari alaltăeri le aveam.

N'am fost respins, dar reticențele ei nici n'au fost un îndemn. Nu vreau să mă uit în oglindă ca să nu-mi spun cuvinte de ocară.

Ce se va întâmpla oare?

5 Octombrie

N'am scris nici un rând până azi pentru că n'am întâlnit-o decât aseară. Am sorbit cu nesațiu cel mai delicios parfum, — al corpului ei, — deoarece din întâmplare am stat alături la teatru.

Comedia ce s'a jucat era o reluare pe care anul trecut am găsit-o idioată, iar opintelile interpretilor insuportabile. Aseară însă mi s'a părut spirituală și distractivă, iar actorii în vervă, cu humor și plini de talent. Un singur lucru nu mi-a plăcut: pauzele prea scurte.

Am avut o seară delicioasă. La plecare mi-a strâns mâna și nu și-a retras-o repede cum obișnuia mai înainte. E drept că n'am avansat nici un pas și că nu mi-a dat nici o speranță, dar această întâmplare, foarte banală pentru orice muritor, mi s'a

părut de-o importanță capitală. Surâsul tolerant mi-a strălucit multă vreme înaintea ochilor și n'am putut citi nici un rând. Anatele France pe care îl savuram altă dată, mi s'a părut fără interes și fad. Țineam totuși cartea deschisă, căci dintre rânduri îmi răsărea chipul ei surâzător.

Numai de nu și-ar bate joc de sinceritatea mea!
Cine poate cunoaște viitorul?!

VECHI RĂBOAJE

I.

INDOIALĂ

*E atât de-albastru cerul, dar stelele, de sus
Privesc atât de triste la luna'ngândurată,
Incât te întreb: ce taină grozavă au de spus?
Ce lacrimă'npânzește lumina lor curată?*

*

*Când draga, plin de farmec și dragoste'mi zâmbește
Și'n ochii ei albaștri se oglindește cerul,
Ma'n'treb: ce dor ascunde, ce gânduri tănueste?
Și nopți întregi mă sbucium să aflu adevărul.*

II.

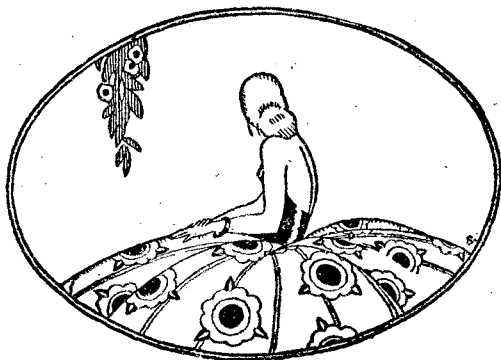
JALE

*In parcu'n care răsunau cântări
De ciocârlii, în tril amețitor,
Un sturz, se tânguie îndurerat
Și șoapte triste prin tufșuri mor.*

*In parcu'n care soarele-inunda
Cărările cu valu-i orbitor,
A năvălit potop de bălării
Și florile innăbușite mor.*

*In casa'n care viața clocotia
De vrajă, de iubire și de dor,
O dragoste, aripile și-a frânt
Și sufletele 'ndurerate mor*

I. Const. Delabaia

GÂNDURI ȘI OAMENI

Opera lui Hans E. Kinck, mort în Noembrie 1926, e așa de caracteristică și bogată, încât se poate spune că, fără ea și romanele lui Knut Hamsun, literatura norvegiană de azi ar avea cu totul altă înfățișare. I-ar lipsi mai ales caracterul național pe care Kinck i l-a imprimat prin romane și nuvele puternice, ce reproduc cu realism crud viața țăranilor și a micilor burghezi din Norvegia.

Născut la 11 Octomvrie 1865 în satul Leppen din provincia Finmarken, adică în regiunea cea mai nordică a Norvegiei, Kinck a fost crescut Saetersdalen, apoi în Hardanger, al cărui fiord privește spre ocean cam la aceeași latitudine cu Oslo. Student în filologie, cucerește un premiu universitar cu o lucrare despre Edda și poveștile populare norvegiene. Debutează în 1892 cu povestirea *Huldren* (Zâna pădurii), după care apare *Ungt Folk* (Tinerimea, 1893). Spre deosebire de *Huldren*, *Ungt Folk* e un roman social, deși atmosfera e tot Vestlandul unde a copilărit autorul. Urmează o lungă serie de romane și nuvele, a căror ciclu se încheie în 1905 și care corespond unei perioade definitive în opera lui Kinck: perioada zugrăvirii vieții norvegiene. În *Emigranter* (1904), protagonistul e un doctor, al cărui rol în viață e să excite pe mediocrii prin batjocură și dispreț, până-i face să iasă din spaima lor lăuntrică și să găsească drumul către ei înșiși. *Presten* (Pastorul, 1905) descrie conflictul de idei și sentimente între un om cult și rafinat și poporul pe care vrea să-l îndrume. Trebuie să mai menționez în treacăt: *Sus* (Șoaptă, 1896), *Hugormen* (Vipere 1898) *Fru Anny Porse* (1900), *Doktor Gabriel Jahr* (1903).

Dintre cele zece volume de nuvele ale lui Kinck, se disting *Flaggermusvinger* (Aripi de liliac, 1895), din care face parte bucata tradusă de mine; *Traekfugle og andre* (Păsări călătoare și altele, 1899); *Livsaandere* (Duhurile vieții, 1906), *Kirken braender* (Arde biserică 1917) și *Guldalder* (Vârsta de aur, 1920).

În 1918, Kinck se'ntoarce la vechile sale preocupări și dă un roman monumental în trei părți: *Sneskavlen brast* (Avalanșa isbucni). În aceasta operă capitală, a reluat, a coordonat și a desăvârșit toate experiențelor lucrărilor precedente.

Un grup aparte e format de poemele dramatice inspirate din istoria Italiei, unde scriitorul norvegian a petrecut șapte ani (1896—1903). Primul, *Aghilulf înfeleptul* (1906), stârni entuziasm și polemici datorite libertății versurilor sale. Jucat abia în 1910 la Teatrul Național din Oslo, acest poem înfățișa pentru prima oară teoriile revoluționare ale lui Kinck în materie metrică. În *In Den sidste gjaest* (Ultimul oaspe, 1910), eroul e Aretino; iar în *Mod Karneval* (Spre carnaval, 1915), centrul intrigii e Machiavelli. Amândoi reapar în seria de eseuri a lui Kinck, primul în studiul *En penneknegt* (Un rob al scrisului), celălalt în *Figurile Renașterii*. În 1911, Kinck dăduse

Brylluppet i Genua (Căsătoria din Geneva) și în 1921 apăru *Lisabettas brödre*. În ambele piese, acțiunea se petrece în Italia, fără să se refere la personaje istorice precise.

Dintre eseuri, citez volumele *Italienere* (1904), *Stammens röst* (Glasul rassei, 1919), *Italien ogvi* (Italia și noi, 1925). Alte culegeri conțin studii prietoare la Spania și la probleme estetice curente.

Așadar, meritele literare ale lui Hans Kinck sunt de diferite feluri. Personalitatea lui s'a afirmat pe toate fărâmurile, iar opera înfățișează un complex de energii creatoare, un sistem de cercetări psiholo-

gice și interpretări originale, Kinck rămâne însă, mai presus de toate, interpretul autentic și obiectiv al sufletului nordic, al poporului de pe coasta oceanului și al celui din lăuntru Norvegiei: două lumi deosebite, cu adânci deosebiri sufletești, determinate de condițiile felurite ale vieții. Temperamentul lui Kinck e când rece, când pătimaș. Uneori râde crud, alteori se tulbură de simpatie pentru mizeriile umane. Maiestru desăvârșit al limbii norvegiene, Kinck e un poet spontan în care fierbe o lume.

Marcel Romanescu

CASTELUL SOLITAR

— ROMAN —

DE SABIN G. TRUȚIA

II.

Se pomeni, că cineva îi bate în ușă. Murășanu se ridică brusc și întrebă:

— Cine-i?...?

— Micloș!... Trimes la mine dom' sergent, se scol la dumnefa...

— S'a întâmplat ceva?...

— Nu întâmplat... Tot bun, dar târziu...

— Bine, Micloș, așteaptă...

— Murășanu se îmbracă grăbit. Când să se spele, se privi într-o oglindă, și aproape să nu se recunoască... Omul din oglindă, îi părea străin. Nu se răsese de două săptămâni și barba îi dădea o înfățișare stranie. Ii veni în minte soldatul Toma, — poreclit „Pipirig”, — care făcea pe bărbierul și strigă:

— Micloș!...

— Hier!...

— Mergi, de-l caută pe Toma, și spune-i, să-mi deie o sculă de ras.

Micloș se depărtă. Murășanu, rămase privind la perețele fixit cu arme de vânătoare. De-asupra, o fotografie, în ramă de argint, înfățișind un bărbat între două vârste, în ținută de vânătoare.

Peste puțiu, Micloș se reîntoarce.

— Dom' laitnant, Toma nu adus brici, uitat la el, acasă...

Murășanu, îl ascultă necăjit.

Cum va putea da față cu contesa, în așa hal?...

Se spală, și ieșind din cameră, trecu în curte, urmat de Micloș.

La scări, dogul uriaș, dormia nepăsător. Când se apropiară de el, își ridică capul încet și îi privi cu ochii umezi și blânzi. Murășanu pocni din degete și-l agrăi:

— Hector, kom hier!...

Dogul se ridică leneș și se apropie.

Micloș, îl privi neîncrezător.

— No, vazist, Hector?... Tu, vrut să munca la noi,... dar, io fost bun și nu pușcat la fine...

Murășanu gândi... Ce prietenos e totul, în acest castel solitar. Chiar acest dog, care ar putea să-i sfâșie în câteva clipe pe toți. Era periculos dogul. Nu suferea să între nici un străin în curte; dar, intrat odată cineva, îl considera prieten, și nu-i mai avea grija.

Sergentul, îl observă pe Murășanu de departe și se grăbi salutându-l:

— Bună dimineața, domnule sublocotenent!

— Bună dimineața, Ioane! Ce nou la castel?..

— Toate sunt bine și la rândul lor. Dumnezeu ne-a adus pe noi aici, la trai. Ce oameni polonii ăștia... Hrana noastră, am dat-o la câini, dar, nici ei nu o mănâncă...

De stăm mult pe-aici, Micloș se îngrașă,... de n'o mai putea sări gardul...

Ungurul zâmbi, răsucindu-și sfârțul mustăților.

Murășanu ieși din curte afară, urmat de sergent.

Inspectă o vreme terenul din jur, apoi privi spre linia dușmană. În lumina dimineții senine, văzu departe,... sulurile de fum, cari se ridicau dela bucatăriile rușilor.

Reîntors în camera lui, se precumblă o vreme, îngândurat, apoi se întoarce spre sergentul, care inspecta mirat armele de pe perete, și întrebă:

— Ai aflat personalul dela castel?

— Da, domnule laitnant. Sunt nouă de toți. Grofoaia, cu doamna care ne-a chemat la cină; trei servitoare bătrâne, portarul, grădinarul, un vizitiu și un flăcău tânăr. Alții, n'am văzut.

Murășanu, luă o coală de hârtie și făcu raportul.

Scria, că a sosit la castelul, care e proprietatea unei contese poloneze. Nu știu, dacă e căsătoaită, ori văduvă. În afară de stăpână, sunt patru servitoare bătrâne, trei servitori bătrâni, și unul mai tânăr. Numele contesei Olga Bocunovszky.

Linia dușmană, e la o depărtare de aproximativ doi km.

Până în prezent, n'a observat nimic deosebit. La cel mai mic semn dubios însă, va raporta...

Așeză hârtia în plic, o lipi cu ceară, apoi se ridică dela masă sprinten și spuse:

— Ioane!...

— Ordonafi!

— Chiamă-l pe caporalul Neagu și pe Toma.

Sergentul, se depărtă grăbit. Murășanu rămase o vreme așteptând cu privirea în gol, apoi ieși, și coborî în curte.

Soldații îl întâmpinară.

— Neagule, — spuse Murășanu domol, înfinzându-i plicul — dă scrisoarea domnului maior Huber. Căutați-l pe Gheorghe, ordonanța, și-i spuneți că i-am poruncit, să vie cu voi. Să-mi aducă hainele de gală, albituri de schimb, și cufărașul cu tot ce să află în el. Cât să poate nu zăboviți. Fiți cu grijă... Nimănui o vorbă... De vă întrebă cineva, ce e pe la castel,... răspundeți în doi peri... Acuma la drum, și Dumnezeu v'ajute!

Soldații salutară, și o luară spre poartă.

Murășanu, își aprinse o țigară. Privi posomorât în rotocoalele vineții de fum și porni încet spre castel.

La scări, se întâlni cu guvernanta, care îi spuse, că-i așteptat la dejun. Murășanu, urcă scările sprinten. În ușa sufrageriei se opri. Bătu ușor cu degetul în ușă și intră. Contesa îl întâmpină zâmbitoare într'un costum polonez. Lui Murășanu i se păru nespuse de frumoasă.

La masă se simți stingherit. Și în ce hal... Cu hainele sbârcite, neras, ca un sălbatec. Ii veni în minte, că văzuse undeva un tablou, înfățișând o „nimfă“, alături de un „Satir“. Văzându-se în apropierea contesei, i se păru potrivit tabloul.

Contesa îl vedea strâmtorat, și pentru a-l scoate din încurcătură, îl întrebă, dacă... a putut să se odihnească bine... Murășanu răspunse zâbind, făcând comparație între tranșee și castel.

Contesa, începu să vorbească despre război. Era contra războiului. Pe nemți îi disprețuia, considerându-i ca un popor lacom, asupritor și barbar.

Murășanu, își avea și el părerile lui, pe cari contesa le desaproba.

— Nu pot să te 'nțeleg, domnule ofițer!... Omul, are voință liberă, e stăpân absolut pe fapte și gândire... Acest lucru, îl admitti și dumneata, ca un adevăr indiscutabil... Atunci?... cum poate cineva, să se lase tărât în vâltoare?... Vei zice, că însuși dorit acest lucru?! Se poate!... Dar, te întreb și eu,.. că pentru cine și pentru ce?... Punem cazul, dumneata, ești român din Ardeal, asuprit de austrieci și unguri...

Azultă te rog în liniște... Nu încerca să contrazici!...

Da, da!... admit și eu, că e o sfântă datorie să te jertfești pentru neam și țară!... Că mori?! Ei, bine, vei zice ca mulți alții, că omul e dator cu o moarte... Dar, când gândești, că poți să rămâi schilav,... — și câți n'am văzut și eu, chiar ofițeri, ciungi și orbi, purtați pe străzi de alții... — O!... nu ți se revoltă sufletul?... Și, toate acestea mizerii și dureri,...

pentru pofta de mărire a unui „Kaizer!..“ — Dar, fie chiar, că ai scăpat teafăr din război, totuș... ai risipit de prisos, câțiva ani din viață!...

Te rog, dacă nu ți-e spre greutate, să-mi povestești viața dumitale, și te vei convinge singur, că am spus adevărul.

Contesa îl privi stăruitor. Murășanu, rămase o vreme tăcut, apoi îi povesti contesei pe scurt...

Era copil de preot. Tatăl său muri, lăsând în urmă o văduvă nemângăiată și trei orfani, dintre cari, el, cel mai mare, de-abia împlinise opt ani.

Prin câte mizerii nu a trecut... și câte n'a trebuit să îndure,.. până s'a văzut cu învățătura mântuită. Ajuns la universitate, trebuia să muncească din greu, pentru a-și putea susține fratele licean și sora, care urma școala normală. Mai avea doi ani, până să-și ia licența în drept, când izbucni războiul. Acum avea douăzeci și șase de ani și aștepta, să fie înaintat locotenent.

În timpul din urmă primise de-acasă o scrisoare, în care îi scriau, că fratele — cu doi ani mai tânăr — ajuns și el ofițer, fusese rănit greu, pe frontul italian, pierzându-și mâna dreaptă din umăr.

În glasul lui, stăpânit de-un timbru de melancolie era atâtă sinceritate, că ochii contesei se umplură de lacrimi. Il privi pe Murășanu cu admirație, și stăpânindu-și emoția, spuse zimbând:

— Va să zică... recunoști, că am spus adevărul...

— Omul, trebuie să-și facă datoria, în orice împrejurări... Viața omului, moartea, și tot ce se întâmplă, e din voia lui Dumnezeu!...

— Cum?... Atât de rău îl ții pe Dumnezeu?... Crezi doar,.. că El voiește mizerii?... ciungi.. și orbi?..

E absurd!...

Murășanu ridică din umere. Nu mai știa ce să răspundă. Simțea și el adevărul,.. dar, nu putea să se lase bătut. La el, datoria era totul. Așa se obișnuise de mic.

Contesa părea abătută. Fața ei zâmbitoare, se umplu de tristete. Rămase o vreme cu ochii pierduți în van, apoi se ridică, și inclinându-și fruntea ușor, se depărtă.

Murășanu, rămase mirat... Contesa plecase abătută... De ce?... A supărat-o cu ceva?...

Se ridică și el dela masă trudit și plecă ca un osândit. Coborî în curte și o luă cu pași șovăitori pe cărarea strălucită de brazi. Trecu apoi în parc și își aprinse țigara. Privi îngândurat în rotocoalele de fum și începu să mediteze...

Ajunsesese într'o situație, din care ar fi vrut să se vadă scăpat. Nu-și putea închipui, ce a putut determina pe contesă, să se schimbe în câteva momente...

Parcul îi părea pustiu... Singurătatea îl plictisia... Trecu iarăși în curte, și întâlnindu-l pe Ion, povesti cu el până la amiazi. Când sosi vremea mesei, guvernanta îi spuse, că va lua masa singur, contesa fiind indispusă.

Murășanu, abia mâncă ceva, în silă. Mintea lui, rățăcea aiurea... Nu putea să-și explice, cum,

CINE ?...

Floare mică la fereastră
Roșie și zâmbitoare,
Cine te-a udat și cine
Grijă a purtat de fine
Mândră floare ?

Cine te-a plivit, — și sara
Cine geamul ți-a deschis
Ca să intre Primăvara
Și să-și scuture povara
Grea de vis ?

Floare cu tulpina verde
— Numai flori, nici un boboc, —
Cine, gândul când și-l pierde
Prinde lung să te desmierde
În ochi cu foc ?

Floare, floare, gânditoare,
Sara când o vezi că vine,
De ți-i rău la închisoare
Fă odată mândră floare
Schimb cu mine !

CONST. R. CRIȘAN

contesa, care îl primise atât de binevoitor, să se schimbe într'atât...

Reîntors în camera lui, se trânti pe așternut, și începu să continue firul întrerupt al gândurilor... Dar, aierul închis, îl înăbușa. Trecu în curte și o luă spre parc. O întâlni pe guvernantă, culegând câteva flori târzii.

Murășanu se apropie încet de ea și spuse:

— Contesa e supărată... Mă tem, nucumva, această supărare să fie din pricina mea, ori a sol-
dașilor mei...

— O, nu!.. Să nu bănuiești așa ceva... Contesa, e foarte bună!.. Are însă uneori momente de tristeteță, când se închide în cameră și plânge. Mi-a ordonat chiar, să-i culeg câteva flori, pentruca să facă o cunună pe mormântul Olguței.

— Care Olguța?..

— Copila contesei, care a murit acum doi ani.

— Cum?.. Contesa e măritată... și are copii?..

— A fost măritată. Acum însă, e văduvă. Con-
tele, a murit de vre-o patru ani, iar copila, acum doi ani... D=voastră, nu ați știut?..

— De unde să știu?..

— Credeam, că ați aflat totul dela contesă...

— Nu mi-a pomenit nimic,... și cele destăi-
nite de dumneata, mă umplu de mirare...

— Tot ce v'am spus, e nimic, în comparație
cu cea=ce a fost... Da!... Contesa are motiv, să fie
uneori tristă... Guvernanta clătină din cap, oftând.

Murășanu, rămase mirat. Își închipuia, o viață
furtunoasă, plină de mister...

Guvernanta, îl văzu nedumerit... și ridicându=și
un deget la gură, îi șopti:

— Domnule ofițer,.. eu v'aș povesti totul, dar
să nu mai vorbiți și altora de ce veți afla...

— Te asigur. Voi tăcea ca mormântul!..

Guvernanta se uită în jur, vrând să se incre-
dinteze că nu pândește nimeni, și începu:

— La vârsta de optsprăzece ani, confesa Olga
Voluminszky — orfană de ambii părinți și moșteni-
toarea unei averi imense — se măritase după contele
Cazimir Bocunovszky. Tânăra contesă, de=abia ieșise
din pension, când rudele o siliră să se mărite după
contele, care deși sărac, era înrudit cu câteva familii
princiare. Nu=l iubia. Cum ar fi putut iubi un om
aproape bătrân, urât și bătăran? Contele, pe lângă
alte slăbiciuni, mai era și bețiv și depravat. Câteva
zile după cununie, el plecă la Varșovia, lăsându=0 pe
contesă singură. Acolo își petrecu vremea în desfrâu
și la joc de cărți. Nu venea acasă decât atunci, când
era lipsit de bani. Cu astfel de ocazii își aducea prie-
tenii de chefuri și femei ușoare. Sosit acasă, o lua
cu prietenii la vânătoare. După câteva zile se reîn-
torcea la Varșovia. La un an după căsătorie, contesa
născu o fetiță, care primi la botez numele mamei sale.
Contesa era vecinic lângă copila ei. Părăsită și ne-
glijată de soțul, pentru care nu avea nici=0 scântee
de iubire, își căuta mângâierea în copilă. Contele nu
înceta cu desfrăul. Pe copilă nu o iubea. O considera
o povară.

Într'un timp pierdu la cărți o sumă fabuloasă.

Veni acasă, într'o noapte viscoloasă de iarnă.

Îi spuse contesei, că a pierdut. Confesa ridică
din umere nepăsătoare. Îl privi cu dispreț și răspunse:

— Dacă ai pierdut și ții la demnitatea dumitale
de nobil, nu ai decât să plătești!

— Asta e!... Dar, de unde să plătesc? Pentru
aceia am venit acum, să=mi împrumuți suma ne-
cesară.

— Să=ți împrumut?... Dar, te întreb și eu,...
de unde?... Bani nu mai sunt ai mei; sunt ai
copilei, căreia îi ești tată... și pentru a cărei viitor
ar trebui să=ți tragi de seamă, încetând cu risipa și
cu viața ușoară, pe care o duci! Ori, nu=ți dai seama,
că viața dumitale... ruinează complect viitorul copilei,
care este nu numai a mea, ci și a dumitale!

— Ce a urmat acestei discuții... mi=e greu să
o spun!

Murășanu îngână cutremurat:

— Nu cumva... a lovit'o?... și vorba i=se
rupse ca un fir.

Guvernanta se uită iarăși în jur și înclină din cap.

— A fost o noapte grozavă. Contesa s'a închis
în camera ei. Contele s'a pus pe băut. Când și=a
dat seamă că e beat, s'a îndreptat spre camera con-
tesei. A pus mâna pe clanță, dar ușa era închisă.

— Deschide!... strigă contele, isbind cu pumnul
în ușă. Deschide! Căci altfel dărâm totul!

Contesa, care veghia, neadormită, mă privi înspăi-
mântată. — Pe vremea aceia contesa mă ținea vecinic
în apropierea ei. — Imi întinse copila, spunând:

— Ia copila, Tatiana, și fugi!... Presimt ceva grozav!

— Deschide! — urlă în acelaș moment contele, isbind cu piciorul.

— Fugi, Tatiana, scapă copila! — îmi șopti contesa palidă.

— Și dumneavoastră? — întrebai eu îngrozită.

— Eu rămân! E timpul să sfârșim comedia! Nu mai pot!

Se întoarse apoi spre ușă și spuse:

— Cazimir, nu face scandal! Dacă ești beat, mergi de te culcă! Ori, nu-ți dai seama, că în halul în care te găsești, nu pot să te primesc?! Nu, nici odată! Mi-e scârbă de dumneata!

— Ha, ha!... Ți-e scârbă?... Așteaptă, canalie! Te închizi în cameră cu vre-un vagabond. Ori, crezi, că nu v'am auzit șoptind? Deschide și dă-mi banii! Atunci vă iert, altfel vă dărâm!

Contesa își mușcă buzele plângând și gemu:

— Rușine să-ți fie!

Contele se înfurie și se isbi de ușă.

Ușa se deschise, și contele se prăbuși în cameră.

Eu alergai, cu copila în brațe, strigând servitorii.

Când am intrat iarăși în cameră, contele o ținea pe contesa de păr și o bătea cu cravașa.

Portarul de azi purtase pe contesa în brațe. Era un servitor credincios, care îmbătrânise în slujbă la castel. Văzându-și stăpâna chinuită, se năpusti asupra contelui. Contele îl isbi cu cravașa în ochi. Obrazul bătrânului se umplu de sânge. Cum însă portarul — deși trecut peste șazeci de ani — era de-o putere herculiană, îl prinse pe contele de piept, și-l împinse pe ușă afară. Contele urla, sbătându-se neputincios în mâinile uriașului și amenințându-l cu moarte.

— Mai încet, mai încet! Aici n'ai muncit! Nu ești stăpân pe nimic! Ași putea să te strivesc, dar nu-mi voi murdări mâinile cu... tine... da, da!... cu tine!... căci altfel nu ești vrednic să-ți zic!

Îl scoase din curte afară și închise poarta. Se întoarse apoi la contesa, și căzându-i în genunchi, îi spuse plângând:

— Iartă-mă stăpână! Eu te-am purtat în brațe, când erai mică! Te-am iubit ca un tată!... și n'am putut răbda, să te văd bătută. Spune-mi un cuvânt; voi alerga după el. Îl omor, dacă vrei! Dar, dacă am greșit, iartă-mă...

...Și bătrânul își ridică spre contesa ochii în lacrimi.

— Nu-i nevoie să-l omori, Ivancenکو! De-acum el nu va mai intra aici, totul s'a sfârșit!...

În aceeași noapte contele plecă la Varșovia. Câteva zile în urmă sosiră jandarmii, cari veniseră, să-l escorteze pe bătrânul Ivancenکو. Contesa îi luă apă-rarea, și jandarmii se reîntoarseră singuri. Veni apoi dela contele o scrisoare, în care scria, că va ierta toate contesei, dacă îi va trimite banii ceruți. Contesa nu răspunse nimic. Vestea se lăfise și la Varșovia. Contele, prin beție, a mărturisit cele întâmplate. Prietenii începură să-l batjocurească. Urmarea a fost, că a provocat pe un prieten la duel. În duel contele muri.

Contesa îmbracă haine de doliu, merse la în-mormântare și plăti toate datoriile contelui.

A trebuit să vândă câteva moșii, dar toate le-a făcut pentru copila ei, care purta numele de Bocu-novszky.

Într'un an odată, de Paști, mergea la Varșovia. Se reîntorcea apoi acasă și petrecea singură. N'a avut însă nici acum parte de liniște. Rudele contelui, învidiindu-i bogățiile, îi intentează proces, acuzându-o, că ar fi vinovată de moartea contelui Cazimir.

Procesul o costase iarăși o sumă însemnată. Contesa însă a plătit tot ce i-s'a cerut, numai și numai, pentru a-și afla odată liniștea.

Urmară doi ani, în cari contesa își recâștigase vioiciunea. Trăia numai pentru mica Olgața, pe care o iubea cu duioșie.

Dar, în curând, trebui să îndure o nouă lovitură; cea mai grea dintre toate. Olgața împlinise patru ani. Se îmbolnăvi; și cu toată grija și eforturile celor mai iscușiți medici din Varșovia, copila, după grele suferințe, sucombă.

După înmormântarea copilei, contesa petrecu câteva zile în nesimțire. Părea înebunită de durere. Zile și nopți de-arândul petrecea lângă mormântul din parc. Intreg castelul părea un cimitir pustiu.

Uneori veneau oaspeți, să o consoleze, dar ea nu primea pe nimeni.

Cu vremea însă începu să uite durerea.

Dela moartea copilei, sunt împliniți doi ani.

Sunt însă și acum clipe, când se închide în cameră singură și plânge. De ce?... D-voastră, vă mirați?... Credeți, că pentru d-voastră, ori pentru soldați?... O, nu!... Dar, este oare cineva, care să fi suferit încă de tânăr atât de mult?

Acum ați aflat totul. Vă rog însă, să păstrați secretul.

— Îți mulțumesc și promit, că voi tăcea.

Prin amurgul plumburiu o păsărică începu să ciripească înfrigurată, cântându-și culcușul într'un corac desfrunzit. Se cuibări o vreme, ciugulind mugurii unui ram năpădit de mușchi, apoi se liniști, ascunzându-și ciocul în penele moi.

Guvernanta, ridică coșul cu flori și porni spre castel. Murășanu o luă cu pas domol spre curte.

Îl căută pe Ion, căruia îi dădu câteva porunci, apoi se îndreptă spre poartă.

Trecând pe lângă castel, îl zări pe Hector culcat lângă scări.

Pocni din degete și îl strigă:

— Hector, kom hier!...

Dogul se ridică sprinten și alergă la el. Murășanu îl netezi pe cap, apoi trecu pe poartă, la larg. Se îndreptă spre pădure și se răfăci până târziu, cufundat în gânduri.

Și câinele îl urma ca un servitor credincios, privindu-l cu ochii umezi.

(Va urma)

O POVESTE NORVEGIANĂ

NOUL DIACON

DE HANS E. KINCK

Ferma, așezată pe povârnișul muntelui, se înălța în partea de sus a lacului, la jumătate de poștă de fiord. Rareori trecea lumea pe-acolo: abia câteva fete, ce urcau la pășune și care, de altfel, de multă vreme își făcuseră potecă ceva mai pieptiș ca să nu mai ocolească în jurul fermei. Cei ce locuiau acolo erau așa de modești în întrebări, că era puțină nădejde să scapi de ei, de te încumetai să te apropii de casă. Poteca nouă fu întâi închisă cu un trunchiu pus de-acurmezișul pe doi pari; apoi, ca și cum aceasta ar fi fost zadarnic, o găsiră într-o zi tăiată de un șant larg și adânc, pentru ca toți să treacă sub ochii familiei Vassenden.

O haină de lână cenușie sta în fiecare seară în golul ușii, așteptând să urce fetele la pășune; satul o apucase în acelaș loc, de când e lumea.

Ai lui Vassenden treceau drept oamenii cei mai curioși din partea locului.

Se nântâmplă însă că într-o Duminică — pe când nu era predică — Ion Vassenden ședea în colțul odăii la masa mare de meastacăn și citea psaltirea, iar Marta, soția lui, sta pe marginea patului scărpinându-se în sân. Cât despre micul Vetle-Ola, ce avea opt ani, tatăl îl rugase să șcază în prag, să vadă de o mai ia cineva pe potecă, în partea de jos a lacului, — căci, în partea aceea a odăii nu erau ferestre.

În vreme ce Ion era cufundat în citire, copilul strigă de afară: Hei! și se repezi în casă: — Hei, un stăin ce vine de pe dealul pluteilor!

Ion lasă psaltirea să cadă, sări în picioare, frânbind din fugă pe Vetle-Ola, ce se rostogoli jos și rămase acolo întins, cu mâinile și picioarele desfăcute.

— Ai grijă de copil, Marta! — strigă Ion alerzând afară și strivind cu saboții brațul copilului.

— N'am nimic — strigă Vetle-Ola mamei — fugi, n'ai grijă de mine! Mă scol și singur.

— Putuși să vezi! — întrebă Marta pe soț, din capul scării. — Cine... cine să fie? — și întindea capul, sbuciumată, cercetând cu ochii povârnișul repede, unde trebuia să fie străinul.

Dar străinul dispăruse printre pietrele de pe coastă.

— Putuși să vezi? — întrebă Vetle-Ola: venise până în prag și trăgea pe mama-sa de rochie, să-i facă puțin loc.

— Cine dracu'să fie! — zise Ion înmărmurit.

— Uite-l că se vede iarăș! — strigă deodată femeia.

Omul apăru și o luă pe poteca nouă.

— Și asta-i din oraș! bolborosi tatăl. — Hei, mă! acolo! — strigă apoi cât îl luă gura.

— De unde vii, Domnule? — țipă Vetle-Ola cu toată puterea glasului său ascuțit de copil.

Mama alerză înaintea fiului:

— Poate căutați vaci?

Străinul, de sus de pe potecă, întoarse încet capul și privi în jos.

— Pe aici e drumul — strigă Ion cât putu.

Ceilalți îl urmară: — Pe-aici e drumul! Pe aici e drumul! — dar străinul se întoarse încet și-și văzu de cale.

Ion și Marta rămaseră pe scară, întrebându-se minunați cine putea fi omul acela ce trecea muntele la parohia vecină. Atunci Vetle-Ola le aduse aminte că nu sfârșiseră să cânte psalmul.

— Rămâi eu aici de strajă, adause copilul așezându-se pe prag.

Luni, Ion Vassenden și Marta erau sus, pe prăvălișul pietros, și strângeau ramuri frunzoase. Vetle-Ola trebuise să rămână acasă: îl durea brațul, de când îl călcase tafa.

Ion, în genunchi, făia ramurile unui mesteacăn gros, și așchiile sburau în aer. Ceva mai departe sta Marta, lângă un copac, pe care Ion îl jupuisese de coajă pentru tăbăcitură a pieilor. Femeia sfârta ramurile și le făcea mănunchiuri.

Deodată se opri, cu ramurile'n poală, întinse gâtul și cercetă cu ochii de-alungul prăvălișului pietros.

Apoi se întoarse spre Ion și zise:

— Stau și măntreb cine să fie străinul ce umblă acolo jos, la poala dealului cu plute, pe marginea apei... Nu isbutesc să-l recunosc!

Ion sări în picioare.

— Cum ai spus? Unde? unde?

— Acolo!... și e orășean!

— Ești nebună!

— Cred că-i acelaș care a trecut muntele ieri.

Ion nu răspunse; coborî alergând povârnișul, cu scurea în mână.

— Nu-l mai poți vedea — strigă femeia. — A luat drumul sub prăpastie.

— Așa, prăpastie!... — Nu așteptă răspuns.

— Deci l-ai văzut! — și sărind, își urmă fuga pe povârniș la vale, până ajunse la marginea prăpastiei. Acolo se opri, se agăță de niște tufe de afine, se culcă pe burtă și se nînse să vadă.

— Hei, mă! acolo... — strigă spre adâncime cât îl luă gura: — cauți drumul?

Marta aruncă mănunchiul de ramuri și fugi pe povârniș:

— Mă duc să-l prind jos, la Steinabraekkaa!

— țipă ea. Se întoarse să vadă pe Ion, care se nînse așa mult că nu i se mai vedea decât un picior și un braț.

— Pe-aici e drumul! — strigă Ion. Ea se nînse să asculte; tufa se rupse, Ion băjbăi ca să se agate, apoi braț și picior dispărură.

Femeia însă continuă să alerge pe coastă, voia să întrecă pe străin, ca să-l ajungă jos, la poteca fetelor; de data asta, nu l-ar fi scăpat nici moartă.

Ajunsă jos, la Steinabrackkaa, se opri și așteptă. Dar nu se ivi niciun străin.

— Căutați vaci? — strigă ca în gol.

Stătu să asculte: niciun răspuns; pe semne c'o întrecuse coborând.

Mai strigă odată. Un copil ce sta în ușa casei Vassenden urlă cu putere: — Căutați va=a=aci?...

Atunci femeia se întoarse și o luă îndărăt.

Pe povârniș, lângă apă, acolo unde poteca șerpuia printre pietre, Ion Vassenden zăcea pe spate, cu securea alături, galben și nsângerat.

— Doamne! zise femeia și-l apucă de ceafă, să-l ridice.

— Mă doare! gemu el.

— Doamne! — și-l așeză iar.

Ion ridică ochii și șopti:

— Ai isbutit să vezi cine era?... Eu, n'am isbutit.

— Nici eu, — zise femeia repede, cu glas nemulțumit — și știi c'am fost până dincolo de Steina-brackkaa, dar pe semne că a trecut și mai jos.

— Și dacă o fi fost diaconul cel nou? — șopti Ion cu vocea slabă și închise ochii.

Vetle=Ola puse pălăria nouă a lui tată=său, o pălărie de pâslă, moale și largă, ce-i intra peste urechi.

Copilul era la cimitir, purta brațul rupt înfășurat, strâns în scândurele țapene și susținut de o batistă legată după gât.

Mama își ștergea ochii, fiindcă devenise văduvă.

În ziua aceea se sfârșise cu înmormântările. Ion Vassenden, care căzuse depe prăvăliș sub dealul plutelor, fusese îngropat ultimul.

Pe poarta albă a cimitirului, pastorul ieși împreună cu un străin.

Femeia întinse gâtul, privi bine: Ciudat! Era tocmai străinul, pe care ea și Ion încercaseră de două ori să-l vadă săptămâna trecută, acela care venise de pe deal și se ndreptase spre munte, ca și cum s'ar fi dus la parohie.

Marta se ndreptă spre îngrijitorul cimitirului, ce vorbea în șoaptă cu niște țărani. Vetle=Ola o urmă, sărind peste morminte: pricepuse gândul mamei și recunoscuse și el pe străin.

— Ascultă! ascultă!... — și trase pe îngrijitor de haină, urmându-l pas de pas. — Cine să fie străinul care mergea lângă pastor?

Dar îngrijitorul rămase serios și rezervat, cum se cuvine să stea omul la cimitir, și se făcu că nici nu vede pe văduva Vassenden.

Atunci Marta încetă să-l tragă de haină, sări peste un mormânt și se ndreptă spre Per Haugjen care, clătinându-se mulțumit, se ndrumba spre poartă. Îi apucă o mână, îi dădu bună ziua; Vetle=Ola apucă pe cealaltă și-i dădu și el bună ziua.

Dar Per Haugjen nu voia să stea.

— Poate cunoști pe străinul ce însoțește pe pastor?

Per Haugjen își văzu de drum. Femeia se ținu de el, așteptând răspuns, și cu ea Vetle=Ola, saltând printre morminte.

Dar răspunsul nu veni.

— Să nu fie diaconul cel nou?

Per Haugjen se opri o clipă, nehotărât parcă, și-i aruncă o privire scurtă.

— Da, răspunse... și plecă.

— Vezi c'a fost el! — zise încet Vetle=Ola... și își privi la mamă=sa cu ochi scânteietori.

In românește de Marcel Romanescu

T Â R Z I U

Soarele înșiră flamuri de amurg
Pe toate turnurile din oraș
Vestind că'n fuga clipelor ce curg
Își dă sfârșitul în adâncul zării.

S'aud la țară bice pe imaș
Și scârțâie de greu 'mpovărării
Căruțele cu snopuri încărcate:
Se 'ntorc din țărini binecuvântate.

Imi pare că pădurea des clipește
Din geana ei de frunză somnoroasă
Pe când o turturică se jelește
Pe ram de paltin singură rămasă.

Din înălțime cerurile toate
Aruncă întuneric de cărbune;
Departe 'n văi ridică rugăciune
Bătrână, două clopote crăpate.

OLI VOLA

GRAZIA DELEDA

O RĂPIRE

Trad. de I. CONSTANTINESCU-DELABAIA

Serbătoarea Sfântului Constantin, se prăznuia la Salti, în prima Duminică după Paști.

Salti¹⁾ din Bottuda, se găsește la mare depărtare de satul cu același nume și pentru a ajunge la bisericuța unde se făcea hramul de Sf. Constantin, trebuie să treci o vale, un hugeag și un deal. Dar bottudenii țin tare mult la sfântul lor, iar cât ține iarna nu visează decât să treacă valea, hugeagul și dealul, să-și slavească Sfântul cu cântece și jocuri și să bea rachiu și vin alb, până la amiază și apoi licheur de anison și vin roșu, până la ceasul plecării către casă.

Dar e bine că pot oamenii să aibă și ei o bucurie, după ce au muncit o iarnă lungă și grea, au hrănit mărtoagele de vite și au scos cioatele din locurile despădurite, ca să facă pământul arabil. — Acuma oile au lâna bogată, pe câmp se leagănă secara, tufișul crângului e verde, iar cerul e albastru. Se cuvine dar, ca oamenii să aducă slavă Sfântului Constantin, pentru bunele nădejdi ale primăverii, să cânte și să joace în cinstea lui.

Și Sarra²⁾ Fioredu vedeă în vis sărbătoarea și danțul, vedea negustorii de stofe pestrițe și pietre false, — dar nici nu îndrăzneă să-și spuie dorința.

Ai casei o bruffuiiau fiindcă nu voia să ia de bărbat un cioban, care avea o sută de oi, cai, pământ și un câine, care era vestit în toate satele dimprejur.

— Ce am eu cu oile și cu câinele; să-și mănânce stăpânul!, zicea Sarra. Mattia cu nasul lui umflat și cu ochii roșii, seamănă cu o fiară sălbatică și e cu douăzeci de ani mai bătrân decât mine. Nu-l vreau, mi-e scârbă de dânsul, mai bine să mor!

Era sveltă și frumoasă, cu fața albă și ochii albaștri, — așa cum nu-i mai avea nicio altă față din partea locului. Ce e drept, era cam svânturatecă și visă un bărbat frumos, svelt, cu șerparul măsurat după talia subțirică a unei fete.

Tatăl ei și fratele, oameni neciopliți și cam dați la băutură, își puseră însă în gând, ca fata să fie a lui Mattia, ciobanul cu oi multe, și o necăjiau amar-nic. Nu vedă decât fețe burzuluite și ochi mânioși și nu auziă decât vorbe de ocară. — Ea nici nu mai cuteză să deschidă gura, totuși rămânea hotărâtă.

Dela întâile zile de Aprilie, tatăl și fratele ei, puneau la cale cu Mattia, planuri pentru logodna ei. Ea auziă toate, făcea, ochii mari, i se strângea inima și noaptea plângea, amărâtă. Toți se pregăteau de hram, până și cerșetorii, dar ea nici nu îndrăzneă să strice o vorbă.

Acestea măriau încă necazul ei și desgustul

¹⁾ Salti, loc înalt, păduros (dela latinul saltus).

²⁾ Alexandra.

împotriva lui Mattia. Plângea de mânie, strângea pumnii, când se gândiă numai la dânsul, iar când îl vedeă îi înforcea spatele și îngălbeniă de ciudă.

Intr'astea, Paștele veni și trecu, iar pregătirile de hram se întefiau.

Se cociă pâine albă și turtă dulce, se prinse un miel din turmă, se cumpărară portocale și nasco¹⁾.

Sarra se topiă aproape de năcaz și de dorințe, pe care trebuia să le înnăbușe; aflase că Mattia nu va veni la hram și asta îi măria încă dorința de a merge și ea acolo. În noaptea din ajun nici nu putu să închidă ochii, iar când se dădu jos din pat, dimineța, în bucătărie stăteau gata traistele pline, iar în curte, caii erau înșăuați.

Ea aprinse focul, pregăti cafeaua și începu din nou să plângă.

Tată-său, care stătea încă întins pe laviță, deschise ochii și întrebă brutal: „Ce e? De ce plângi?”

Sarra isbucni și mai tare în plâns, și în cele din urmă tată-său o întrebă: Ce vrei să mergi și tu la serbare?.

Ea nu îndrăzni să spuie da, ci-și ascunse fața în șorț.

Atunci bătrânul se răsfi la dânsa:

„Răspunde! Vrei să mergi, ori nu?”

— Da, răspunse ea, sfioasă.

— Da! o îngână tată-său. Atunci, hai, grăbește-te, la naiba; ia-ți broboada și ghețele.

Ea se repezi în camera ei.

Apoi se sculară și frații, își strânseseră rogojinile și le răzimară de perete. „Merge și ea!” își șopteau ei. Păreau a se bucura de asta, dar își reluară îndată căutăturile lor crunte.

— Ah zise bătrânul în sine, când puse mâna pe frâu; la ce mi-a mai trebuit și beleaua asta?

Sarra veni numai decât, roșie la față și mișcată. Ochii umflați de plâns, scânteiau de bucurie. Se schimbă repede, își puse o cămașă ca fulgul de zăpadă, ciuboțelele cele noi și pieptarul cu broderia aurită; pe cap o basma mare, cu horbote de damasc liliachiu. Tată-său o luă și o așeză pe oblâncul iepei sure. Caii porniră și calea se întinse, pe câmp, peste dealuri, prin huceag, în dimineața limpede, mirosi-toare de Aprilie.

În totlungul călătoriei, nimenia nu-i spuse Sarrei o vorbă, nici măcar viitoarele ei cumnate, cu care se întâlnea. Dar ei nici nu-i păsa, răsă și glumi cu ceilalți săteni cu care se întâlnea în drum și era ne-spus de fericită.

Pe holdele verzi strălucea roua dimineții, în huceag, păsările se desfătau, iar când ajunseră, flăcâii frumoși din Bottuda, se uitau toți la Sarra.

¹⁾ vin alb, sârbesc, foarte dulce și tare.

Ea le răspundea cu privirea ochilor ei albaștri: avem să ne jucăm și să ne veselim, ziceau ochii, aruncând scântei în dreapta și în stânga.

Și Sarra era veselă, desmățat de veselă, toată ziua; își găsisse prietenele, juca, cocheta și lăsa să i se facă curte.

Tatăl ei și frații se îndulcira de băutură, rachiou, vin alb, vin roșu și licheur de anison; spuneau la drăcii, jucau cărți și nici nu le păsa de Sarra.

Făcea ce voia și nu se mai gândia nici la Mattia, nici la năcazurile îndurate; își cumpără inele cu pietre verzi și galbene și căpătă dela flăcăi câteva daruri, pe care le ascunse în pieptar.

Iar când lumea obosi de joc și bisericuța aruncă o umbră peste iarba tristă dimprejur, începu să se vorbească de plecare. Soarele apuse, cerul se roși la miază-noapte, iar pacea și tăcerea se lăsară peste deal și vale.

Visul se sfârșia.

* * *

Cei mai mulți dintre oaspeți porniseră mai dinainte. Bărbații, aproape toți băuți, femeile, melancolice... Familia Fioredu rămase printre cele din urmă, și mai ales bătrânul, nu se grăbia de loc. Era și el cherchelit, dar se prefăcea și mai beat de cum era. Se clătina, se împletecea, și după ce se urcă în șea, se lăsa furat, când la dreapta, când la stânga. Iapa mergea atât de încet, încât toată lumea o luase înainte, până și căruțele negustorilor. La intrarea în pădure, Zio Fioredu și cu fiică=sa, rămăseseră cu totul singuri. Se întuneca și Sarra începu să se teamă văzându=se singură cu tatăl=său beat. Încercă să îndemne iapa la drum, dar ea dădea numai din coadă, și pășia înainte, ticnită; păscuse toată ziua în voie și nu era dorită de grajd.

Zio Fioredu, adormise. Inoptase, iar uruiul roșilor se pierdea în depărtare.

— Sfinte Constantine, ajută=ne! se rugă Sarra, altfel ajungem mâine dimineață acasă.

Deodată ea se îngrozi; la cele din urmă licăriri de lumină ce mai întârziaseră printre ramuri, i se păru că zărește îndărătul unui copac pe Mattia, — ori era poate necuratul? Apoi scoase un țipăt și prinse în brațe pe tatăl ei, căci Mattia ieși cu o săritură și apucă iapa de frâu.

Era înarmat cu pistoale și cuțite și semăna cu un brigand; la spatele lui mai erau doi bărbați, în care Sarra recunoscă pe servitorii lui.

Fata își dădu îndată seama că voia să o răpească și începu să strige după ajutor. Zio Fioredu se trezi.

— Ce este? întrebă el aspru. Ce vrei, Mattia?

— Dați=vă jos, zise acesta: Lăsați=mi fata și calul și luați=o pe jos, acasă. Am să vă aduc eu totul înapoi, în bună stare.

Zio Fioredu începu să râdă: He, he, ce faci glume, prietene? Vrei să mergi poate acum la hram? Noi deacolo venim.

— Asta se vede, zise Mattia. Dați=vă jos, ori vă dau eu jos.

— Nu, nu! strigă Sarra. Nu mă lăsa, tată! Am să fac ce=mi vei porunci, numai nu mă lăsa acum!

Era zădarnic. Țipetele ei se pierdeau în pădure, și după ce s'a apărât cu mâinile și cu picioarele, se găsi, jumătate moartă de frică, în mâinile banditului.

Zio Fioredu răsese, vorbi cu sine însuși și rămase în pădure. Sarra fu dusă în coliba banditului.

Acolo o primi sora lui Mattia, o femeie urâtă, arsă la față cu buzele groase, care încercă să liniștească fata.

— Nu te teme, porumbiță, zise ea; n'o să=ți strâmbe nimenea un fir de păr. Mâine dimineața, te duce Mattia acasă, împreună cu iapa. Apoi o să vă luați îndată, porumbiță; fii numai liniștită.

— Asta să n'o crezi dumneata, zise Sarra, disprețuitoare. Sunteți ca niște fiare sălbatice; nu mă mărit eu cu fratele dumitale.

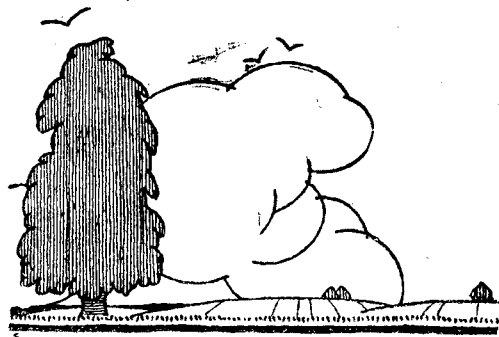
— Ce vorbești, surioară dragă, zise femeia și întinse jos o saltea. Cine altul o să te mai ia acum, după cele întâmplare? Haida culcă=te și fii liniștită; la frate=meu ai să trăiești ca o regină. Ce mai vrei? Culcă=te Sarrino. Mâine dimineață, facem cafeaua, apoi mergem cu toții în sat și Mattia îți cumpără îndată darul de mireasă. Opt inele cu pietre scumpe, un medalion de argint, pantofi brodați și o basma, roșie ca lăleaua înfocată.

Sarra îi întoarse spatele și se încolăci într'un colț. Ah! acum înțeleg eu totul; toată povestea asta grozavă, dumnealor au pus=o la cale, împreună, — Mattia cu frații ei și cu bătrânul! Ce să facă ea împotriva bestiiilor acestora?

Aș putea să mă duc la judecătorie și să=i denunț, își zise ea. Și apoi? apoi pe dânsii, îi condamnă, dar pe mine nu mă mai ia nimeni. Toți vor crede că am petrecut noaptea cu câinele de Mattia, și nimeni n=0 mai vrea să se uite la mine.

Ea plânse mult, desnădăjduită; dar din ce în ce se liniști, iar în spre dimineață, era cu totul resemnată. Intre somn și trezie, se gândia: fiarele astea sălbatice, m'au răpus; dar acum e rândul meu! Ah, dragilor mei frați, vreți să vă îndulciți cu averea lui Mattia? Stăpâna am să fiu eu și am să vă alung ca pe niște câini răioși. Iar tu, Mattio, crezi că ai să ai o nevestică erezindicioasă! De luat, te iau, dar te înșel, bestio...

Ea adormi.

IN CHESTIA MARILOR PREMII DE LITERATURĂ

Domnule Director, — Vă mulțămesc pentru atențiunea ce ați dat micului memoriu ce am adresat dlui ministru al artelor, cu privire la decernerea premiilor naționale de literatură din acest an. Cu atât mai mult vă mulțămesc, cu cât niciuna din revistele *regăfene*, cari de altfel sunt cât se poate de guralive în materie, n'au găsit cu cale să ia notă despre opinia subsemnatului, — opinie, după cum am spus, *obligatorie* în această împrejurare, ceea ce nu s'ar putea spune despre alte opinii, *libere*, poate chiar *prea libere*. Ba una din aceste reviste („Universul literar“), amintind că în coloanele ei dl G. Bogdan-Duică a cerut anul trecut „dreptul de publicitate în viitor al acestor premii“ — adică „să se anunțe candidaturile cu un timp înainte și vechii laureați ce alcătuiesc juriul să prezinte în scris oarecari concluzii“... adaogă: „ceea ce nu s'a pus în practică“... În practică însă l-am pus eu, unul din laureații anului trecut, și memoriul înaintat dlui ministru al artelor l-am dat spre tipărire unui ziar prea răspândit și prea citit, decât ca „Un. Lit.“ să-l fi putut ignora cu bunăcredință. — „Să se fi anunțat candidaturile și să se fi urmat, în publicistică, discuțiuni, la care am fi voit să-i vedem participând și pe incriminați (!) (Incriminați !!) Ceea ce nu s'a făcut“, — adaogă „Un. Lit.“ — Ce nu s'a făcut? Discuțiunea „în publicistică“? E drept că nu s'a făcut. În memoriul meu însă puneam înainte oarecari considerații *de principiu*, cari credeam, și cred, că merită, sau ar merita, ceva „discuțiuni în publicistică“. Astfel de discuțiuni însă

cad pe planul cel din urmă — sau *pe niciunul* — față de preocupările de simpatii sau antipatii personale. Constat, cu toată seninătatea de care sunt capabil, — și sunt capabil de foarte multă.

Fiindcă ați fost singurul, Domnule Director, care ați reflectat la candidaturile propuse de mine, și ați accentuat obiecțiunea că: „D. Ion A. Basarabescu a fost prefect la Ploești sub ocupația germană din 1916—18“ și că dacă dsa a jucat „rolul odios“ de a servi *sub nemți*, i s'ar cuveni și mai puțin un premiu de literatură decât i s'ar fi cuvenit lui Ioan Slavici, — să-mi dați voie să vă atrag atenția că d. I. A. Basarabescu a dovedit cu prisos, că n'a fost niciodată „prefect al nemților“, că tot ce s'a insinuat în această privință au fost pure — sau mai binezis impure — calomnii. I. A. Basarabescu a fost unul dintre prefecții numiți de Marghiloman, tocmai pentru ocrotirea, după puțină, a populației românești, și niciodată n'a avut vr'o conivență cu inamicul, ci pe cât a fost posibil, i-a ținut piept ca prefect *al prahovenilor*, iar nu al nemților.

Amestecul politicei în literatură eu nu-l înțeleg. Cu atât mai puțin când acest amestec se rezolvă într'o intrigă nedemnă. I. A. Basarabescu este un *scriitor*, în opera căruia limba, stilul, cugetarea românească se ridică la înălțimi, pe cari n'avem să le înjosim prin comparații (orice comparație este greșită, zicea Maiorescu) ci avem să-l primim și să-l prețuim așa cum este: un fruntaș scriitor al nostru.

ION GORUN

CĂRȚI ȘI REVISTE

S. Bornemisa: *Duhul cel rău*, roman. Tip. foii „Lumea și Țara“, Cluj — Lei 50.

Dintre scriitorii fineri ai Ardealului, fineri, fără a fi cu totul noi, d. Bornemisa este unul dintre cei mai aproape de pulsul contemporaneității. Intemeietor al acestei reviste, dsa a înțeles neconținut să evolueze în pas cu vremea. Revista de familie, distractivă și instructivă de acum 15 ani, a devenit pe încetul revista de sănătoase îndrumări literare de astăzi, ținând piept cu îndărătnicie acrobașilor literare, cari încearcă dela războiu încoace să salte gustul publicului dincolo de puterea lui de accepțiune.

D. Bornemisa este astfel un tradiționalist evolutiv, fiind înainte de toate un om al vremii sale, care trăiește intens complexul de simțiminte și aspirații al lumii din care se trage. „Duhul cel rău“ este în această privință o vie ilustrație. Un roman simplu și sguđuitor, ca însăși marea tragedie pe care a trăit-o poporul românesc din Ardeal în ultimele zile ale eliberării sale de sub jug străin. Ca și ciobul de sticlă, care oglindește, strălucitoare, toată lumina ar-

zătoare a soarelui, romanul dlui Bornemisa închide în paginile lui sobre drama fără nume a ultimelor noastre jertfe aduse marelui ideal împlinit. Undeva într'un sat, ca în toate satele, expresia firaniei maghiare, notarul, încerca ultimele frâne ale puterii, în timp ce floarea românismului sângera pe fronturi pentru o cauză străină. Instinctul de conservare națională al maselor rezista până la jertfa de sine a individului, într'o ultimă și supremă încordare. Ileana lui Pescaru nu moare zădarnic în închisoarea dela Gherla, unde o dusesse ficăloșia notarului Mayer Lipót și complicitatea oarbă de ură a justiției maghiare. Deslegarea vine năprasnică, așa cum vine o prăvălire primăvăratecă de ape în munte. Capitolul intitulat „Explozia“ are un adânc înțeles simbolic. Din arma dată ostașului român al armatelor chezaro-craiești avea să pornească cea dintâi aruncătură dărâmbitoare de seculare nedreptăți. Odată cu Mayer Lipót sărea în aer întreg edificiul firaniei maghiare.

„Duhul cel rău“ e o admirabilă carte de ardelenism bun, sănătos. Viața poporului român din

Ardeal, cu obiceiurile lui tradiționale, cu durerile lui seculare și aspirațiunile lui vii în ceasul hotărâtor; găsește în romanul dlui Bornemisa o icoană caldă de înțelegere și dragoste.

Vasile Savel: *Seara a 13-a* — dep. general: Agence Générale de Librairie et des publications, București.

D. Vasile Savel publică în acest volum o colecție de schițe și nuvele, în cari, fără a se face operă de mare artă, se găsesc prețioase adnotări pe marginea vieții. D. Savel este un observator atent. E cea mai mare calitate literară a sale „Vadul Hoșilor” romanul premiat de Societatea Scriitorilor Români cu premiul C. A. Rosetti își merită această distincție, cu deosebire prin bogăția materialului literar și uman, pe care îl cuprinde.

Cele șasesprezece schițe și nuvele ale volumului de față, luate în totalitatea lor, nu sunt mai prețios din acest punct de vedere. D. Savel încreștează cu grijă unele momente caracteristice ale vremilor noastre. Oamenii, trecuți prin proba războiului, i-au înfățișeri noi și deosebite. Țăranul întors din pribegia războiului aflând acasă surpriza unui prunc de pripas, acceptă darul acesta neașteptat cu resemnare. El înțelege că mai presus de revolta lui firească e o fatalitate, care determină împrejurări și fapte și nu încearcă a modifica poruncile soartei pentru că simte zădărnicia împotrivirii lui. Ceilalți gospodari, cari și-au găsit casa sporită cu concursul altora au reacționat, au sdrobit în bătaie femeile necredincioase, au amenințat, dar n’au rupt legământul vechiu. Ion Frasin s’a plecat soartei, fără revoltă aparentă. Fatalismul continuă să fie stăpân în viața sufletească a satelor noastre, poate mai stăpân acum decât oricând.

Și în paralelă, d. Savel le zugrăvește mentalitatea orașanului după războiu. Cei doi prieteni din „O partidă de écarté”, d. Brateș și d. Mantopol, s’au supus aceleiași fatalități, dar nu s’au lăsat sdrobiți de ea, ci înțelegând rostul timpurilor au știut să tragă toate foloasele din prefacerile prin cari au trecut. Din diamantele unei perechi de cercei, vândute la timp, d. Brateș e azi milionar, vânzând și cumpărând mereu, ceea ce sdruncinul războiului nu mai putea ține în vechea proprietate. D. Mantopol, din „învârteală” în „învârteală” a obținut aceleași rezultate și nu e mai puțin fericit.

Cu oarecare exagerare firească d. Vasile Savel fixează astfel două aspecte caracteristice ale urmărilor războiului.

În restul volumului, pare a stăpâni aceeași tendință de critică socială, cu aspecte filo-proletare. D. Vasile Savel se clasează prin aceasta mai mult moralist și sociolog decât literat, fapt care explică până la o oarecare măsură puțină grijă pe care o pune dsa în expresia stilului său mai mult gazetăresc decât literar.

Ion Mureșanu: „Ardealul” — Ed. Cartea Românească, Buc. — Lei 100.

Din seria de premii instituite de institutul de editură „Cartea Românească”, se publică valoroasa lucrare a dlui d. Mureșanu „Ardealul”, recent premiată. „Cartea Românească” aduce astfel încă un prețios serviciu culturii românești, înzestrând literatura cu o admirabilă carte de sinteză istorică pentru cunoașterea uneia dintre cele mai importante provincii ale României întregite.

Lucrarea dlui Ion Mureșanu înfățișază rezumativ și succint zestrea istorică a Ardealului, privită din toate punctele de vedere. E un îndreptariu în toate sensurile: politic național și social, etnografic; cultural și moral; economic și financiar. În 300 de pagini d. Ioan Mureșanu ne poartă pe văile și munții Ardealului; ne vorbește despre omenirea, care a trăit aici din cele mai vechi timpuri și ne fac să înțelegem milenara tragedie a românismului. Din în-lănțuirea de fapte trecute, autorul ridică altare de recunoștință instituțiilor de la baza rezistenței noastre naționale: bisericii, învățământului, așezămintelor culturale și presei, înaltă nepieritoare bronziuri întru pomenirea celor ce au slujit cu credință și vrednicie acestor altare. Temeinicia adevărului istoric nu sdruncină valoarea morală a intenției; din potrivă o întărește și o aureolează, pentru că între fapta bună împlinită și omul care a slujit-o, există o indestructibilă colerațiune.

După ce cunoaștem îndeajuns așezarea geografică a Ardealului și trecem prin succesiunea de fapte pur istorice, cari au determinat anumite situații politice și sociale în trecutul acestei provincii, înfrăm în miezul vieții românești de pe aceste plaiuri, așa cum se modela ea sau rezista forțelor din afară de ea, cari o constrângeau. Rolul determinant al bisericii românești, influența hotărâtoare a școlii noastre sărace, dar neconținut trează, totalizarea armonică de cultură și patriotism a reuniunilor și asociațiilor de tot felul și rezerva practică de rezistență, pe care am aflat-o în înjgheburile institutelor noastre economice și financiare, sânt fapte cari ilustrează viu un trecut bogat în isvoare de conștiință națională și patriotism, sunt treptele pe cari ne-am purtat calvarul spre împlinirea idealului de libertate și integritate națională.

Și alături de aceste sugestive icoane ale trecutului, d. Ioan Mureșanu a știut să înșiruie în rânduri dese, figuri nepieritoare pentru istoria neamului românesc: Scriitorii, cari de la Samuil Micu Klein până la Octavian Goga au fost crainicii drepturilor noastre seculare; Prelații, cari de la mitropolitul Ilie Jorest până la marele Andrei Șaguna, cu crucea credinței în mână și cuvântul înțelepciunii pe buze, au ținut nestinsă candela unui ideal de creștinătate și românism; Dascălii, cari de la Gerontie Cotorea până la Virgil Onișiu au fost neobosite făclii de lumină; și luptătorii politici, cari de la Nicolae Băiu până la Silvestru Moldovanu, închizând un lung șir de martiri și de eroi, au stat neclintii pe primele poziții ale războiului lung și greu pe care l’am dus aici.

Manole Ampoianu

I N S E M N Ă R I

Premiile Academiei Române. În sesiunea generală pe 1927 a Academiei Române, ținută în luna trecută, s'au acordat următoarele premii:

1. Premiul „Năsturel” de 4000 lei d-lui maior Andrei Nasta pentru lucrarea „Războiul mondial 1914—1918 vol. I.” (raportor d. general Gr. Crăi-niceanu).

2. Premiul didactic „Dimitrie Bârzeanu” de 1500 lei d-lui D. Teodosiu pentru lucrarea: *Pedologie* (studiul copilului); raportor d. C. Rădulescu-Motru.

3. Premiul Statului „Eliade Rădulescu” de 50.000 lei d-lui Virgil Cioflec pentru lucrarea „Gri-gorescu” (raportor d. G. Murnu).

4. Premiul locot. I. N. Iancovescu de 10.000 lei d-nei Otilia Cazimir pentru volumul de poezii „Fluturi de noapte” (raportor d. Brătescu-Voinesți).

5. Premiul „Adamache” de 5.000 lei divizibil, a fost acordat: 3.000 lei d-lui Rolando Sylvius pentru „Ne leagă pământul”, roman (raportor d. Jean Bart); 1000 lei d-lui George Dumitrescu pentru „Cântece pentru madona mică” poezii (raportor d. I. A. Ba-sarabescu); 1000 lei d-lui I. Livescu pentru „Trei-zeci de ani de teatru” (raportor d. C. Rădulescu-Motru).

6. Premiul Statului „Gh. Asache” de 50.000 lei, împărțit astfel:

25.000 lei dlui Const. Kirijescu pentru „Istoria războiului pentru întregirea României” 3 volume (raportor d. N. Iorga); 10.000 lei dlui G. Fofino pentru „Contribution à l'étude des origines de l'an-cien droit coutumier roumain” (raportor d. Andrei Rădulescu); 6.000 lei dlui G. P. Docan pentru „Studii de drept civil comparat: legislația română” (raportor d. Andrei Rădulescu); 5000 lei dlui H. Sihal pentru „Grafologia și expertizele în scrieri” (raportor d. dr. G. Marinescu); 4000 lei dlui colonel L. Bârzotescu pentru „O amintire: operațiile inițiale din Dobrogea în 1916” (raportor d. general Panaitescu).

7. Premierul Statului „G. Asache” de 10.000 lei s'a împărțit astfel: 5.000 lei d-lui general R. Rosetti pentru „Partea luată de armata română în războiul din 1877—1878” (raportor d. N. Iorga); 5.000 lei d-lui I. Mateiu pentru „Contribuțiuni la istoria dreptului bisericesc și dreptul bisericesc de stat în România întregită” (raportor d. I. Lupaș).

8. Premierul „Gr. C. Angelescu” de 4000 lei lui C. Rădulescu-Codin pentru „Câmpulungul Mus-celului, istoric și legendar” (raportor d. I. Nistor).

9. Premierul „Demostene Constantinidi” de 4000 lei d-lui dr. Ch. Laugier pentru „Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei” (raportor d. G. Vâ-lsan).

10. Premiul „Neuschetz” de 2000 lei d-nei Elena Farago pentru „Ziarul unui motan. poveste pentru copii” (raportor d. I. Brătescu-Voinesți).

11. Premiul „Al. Tanconviceanu” de 1000 lei

(subiect dat) d-lui dr. I. Lepși pentru „Studii fau-nistice, morfologice și fiziologice asupra infuzoriilor din România” (raportor d. dr. Em. Racoviță).

Între lucrările premiate, ne interesează în chip de-osebit premiile literare. La „Premiul Eliade Rădu-lescu” acordat d-lui Cioflec, candida și domnul C. Ardeleanu, cu romanul său „Diplomatul, Tăbăcarul și Actrița”. Nu cunoaștem lucrarea d-lui Cioflec. Desigur că merită premiul. Dar romanul d-lui Arde-leanu era cel mai bun roman al anului și merita în egală măsură această distincție.

Premiul „Locot. Ioan N. Iancovescu” încunu-nează opera unei scriitoare de valoare. D-ra Otilia Cazimir este o scriitoare de talent, iar volumul premiat cuprinde o operă bine încheiată. Din pre-miul divizibil „Adamache” premiul acordat pentru încurajare d-lui George Dumitrescu, face o faptă bună.

Un gest frumos, care n'a fost destul înțeles. Un Ardelean, plecat de tânăr „în țară”, cum se spunea duios pe vremuri „vechiului regat” de astăzi, inginerul Petru Lucaci, fratele marelui patriot, care a fost Vasile Lucaci, după ce a ostenit și a adunat o viață întreagă, simțindu-se în pragul vieții și-a lăsat întreaga avere în administrația Academiei Ro-mâne, pentru opere culturale. Avera lui Petre Lu-caci se ridică la 15 milioane lei și va servi, în cea mai mare parte, pentru susținerea la studii a stu-denților săraci dela Școalele Politehnice dedicați ca-rierii miniere, pentru înființare de muzee și biblioteci miniere, pentru premiera lucrărilor științifice în ace-iași ramură, pentru susținerea și îmbunătățirea bibliotecii și laboratorului dela școala de maeștri mineri din Baia Mare și pentru a se acorda burse elevilor săraci dela aceeași școală.

Ardelean trăit în vechiul regat, unde a fost a-preciaț și unde a agonisit, Petre Lucaci nu și-a uitat originea. În testamentul lui, ca și în legatul către Academie, el specifică expres că ardelenii au drept de preferință la obținerea bursei indicate, înțelegând astfel să ajute și de dincolo de moarte ridicarea va-lorilor reale de acasă.

E frumos și e nobil gestul făcut de acest fiu al Ardealului. Din beneficiul unei averi de 15 mi-lioane lei vor găsi înlesnire și ajutor numeroși fineri, cari vor putea să serviască mâine cu vrednicie nea-mului.

Fapt ciudat e însă că, deși Academia a primit legatul omului de bine, care a fost Petre Lucaci, încă dela 25 Februarie, presa bucureșteană, care nu pierde niciun prilej de a ridica în slavă pe toți fi-lantropii evrei de dubioase intenții, n'a pomenit nici-un cuvânt de donația lui Petre Lucaci. Faptul este explicabil. Petre Lucaci a lăsat pentru întărirea științei românești și prosperitatea elementului românesc. De ce, dară, să se vorbiască de el?

Cursurile universități populare dela Văleni. La 15 Iulie s'au deschis la Vălenii-de-Munte, ca și în anii trecuți, cursurile de vară de sub conducerea d-lui profesor N. Iorga.

Și anul acesta, cursurile de toate specialitățile vor fi închinată problemelor de actualitate. Se va continua ca în anii precedenți consolidarea legăturilor culturale cu minoritățile etnice, căci un număr de profesori sași și unguri vor fi prelegeri.

Pentru reprezentanții minorităților se vor ține cursuri speciale, cari să le înlesnească înțelegerea particularităților limbii române și o cunoaștere mai temeinică a literaturii noastre.

Duminicile și sărbătorile vor avea loc:

Șezători cu caracter cultural și artistic, dându-se o atenție deosebită jocului și costumului românesc.

Se vor organiza excursiuni în regiunea petroliferă, în cea muntoasă, precum și la minele de sare dela Slănic.

După închiderea cursurilor va avea loc obișnuita excursiune, al cărei program se va stabili ulterior.

În ce privește condițiile de trai, s'au luat măsuri în înțelegere cu autoritățile din Vălenii-de-Munte, ca să fie cât mai avantajoase, odăi cu chirie cât mai ieftine și restaurante cu prețuri cât mai modeste. Studenții, învățătorii și elevii vor avea căminuri. Pentru persoanele lipsite de mijloace, organizatorii cursurilor au înființat cu concursul „Comitetului de Doamne al Asociației Cursiștilor dela Vălenii de Munte” o cantină, unde se poate lua masa cu Lei 1500 pe toată durata cursurilor.

Vasile Parvan. A murit în floarea vârstei și în deplinătatea puterilor sale creatoare, profesorul ilustru și intelectualul de rasă Vasile Pârvan. Marea lui erudiție și originala lui cugetare s'a stins în clipele când așteptam mai mult dela ele.

Profesor de istoria antică și epigrafie la Universitatea din București, secretar general al Academiei Române, directorul muzeului de antichități din București, directorul școlii române din Roma, profesor agregat la Sorbona, președintele consiliului de administrație al casei de editură „Cultura Națională”, Vasile Pârvan a dezvoltat dela 1910 încoace o prodigioasă activitate în toate domeniile noastre de cultură, crescând alături cu el viguroase forțe intelectuale. Deși mort tânăr, Vasile Pârvan lasă o bogată operă, din care se remarcă:

Organizația provinciei Dacia (1906); Salsovia (1906); Die Nationalität der Kaufleute im Römischen Kaiserreiche Breslau (1909); Marcus Aurelius (1909); Istoria creștinismului daco-roman (1912); Cetatea Tropæum (1917); Cetatea Ulmetum 4 vol. (1912-1914); Descoperiri noi în Scythia Minor (1914); Castrul dela Poiana și drumul roman prin Moldova de jos (1913); Știri nouă din Dacia Malvensis (1913); Archäologische Funde im Rumänien, Berlin (1913, 1914, 1915); Zidul cetății Tomis; Histria; Parentalia; Gânduri despre lume și viață

la greco-romanii din Rontul stâng (1920); Sulle origini della civiltà romana, Roma (1922); I primordi della civiltà romana alle foci del Danubio, Roma (1922); Idei și forme istorice; Memoriale; Inceputurile vieții romane la gurile Dunării; Cetica.

Moartea lui este o mare pierdere pentru cultura universală, pentru că valoroasele lui însușiri erau tot așa de mult prețuite în țară, cât și în străinătate.

Misionarele morale și naționale. Neconținut atent la nevoile vieții noastre publice, d. prof. N. Iorga a inițiat, acum câțiva ani, înființarea unei „Școale de misionare naționale și morale”. Școala funcționează de câțiva ani în admirabile condiții la Vălenii de Munte (Prahova) și are de scop să procure studentelor care și-au isprăvit studiile, precum și bacalaureatelor și absolventelor de șase clase normale, ori învățătoarelor până la vârsta de 20 de ani, un an de reconfortare fizică și de orientare morală, unite cu întreaga refacere a programului de litere și de știință aplicată.

Întreținerea e gratuită. Un certificat se eliberează la ieșire. Elementele distinse pot trece la Universitate.

Singura îndatorire e de a folosi societății, în orice situație s'ar găsi, prin muncă desinteresată pentru scoaterea ei din haosul sufletesc de astăzi.

Toate naționalitățile sunt primite, și întâiul loc e rezervat celor care au mai multă nevoie de învățăturile Școlii.

Candidatele trebuie să se anunțe la Școală sau dlui N. Iorga, d-nelor Isabela Sadoveanu și d-nei Constanța Evolveanu, cari formează comitetul de direcție. Ele vor asculta dela 15 Iulie la 15 August cursurile de vară și vor da înainte de 15 August un examen despre aplicările și posibilitățile lor de cultură. Intrarea în școală pe un an întreg are loc la 14 Septembrie.

BIBLIOGRAFIE

Editura „Cartea Românească”

Ion Mureșan: Ardealul, 100 lei.

V. Teodoru: Vlahula, roman, 60 lei.

A. D. Culea: Din viața oamenilor întreprinzători, 5 lei.

C. V. Gheorghiu: Câte se scot din cărbunele de pământ, 5 lei.

Alte edituri

Marcel Romanescu: Cuiburi în soare, editura „Flamura”.

Al. Popescu, Telega: Lirica portugheză de azi, edit. „Ramuri”.

Almanahul Graficei Române pe 1927, 60 lei.

Activitatea „Uniunii Camerelor de comerț și de industrie”.

Dacoromania, anul IV, 1924-1926, editura Ardealul, Cluj.